1855. N°. 55.

LEEUWARDER COURANT.

DINGSDAG 10 JULIJ.

Bij deze Courant wordt een Bijvoegsel uitgegeven, bevattende het **kort verslag** van den **toestand** der provincie *Friesland*, in 1854, aan de Staten van dat gewest gedaan door de Gedeputeerde Staten, in de Zomer-vergadering van 1855.

De middelprijzen van de *in- en uitlandsche Tarwe* en *Rogge*, waarnaar de zetting van den prijs van het *Tarwe-*, *Rogge-* en *Zwitserschbrood* wordt geregeld, zijn op de markt van Vrijdag den 6 Julij 1855 te *Leeuwarden*, geweest als volgt:

Van de *Tarwe* per mudde . . . . *f* 16.25.
Van de *Rogge* per last, voor het *Roggebrood* . . . . . „ 320.00.
Van de *Rogge* per last, voor het *Zwitserschbrood* . . . „ 320.00.

Leeuwarden, den 7 Julij 1855.
De Commissaris des Konings in de provincie Friesland,
VAN PANHUIJS.

PUBLICATIE.

De GEDEPUTEERDE STATEN der provincie *Friesland* brengen, ten vervolge op hunne Publicatie van den 2 dezer, ter kennis der ingezetenen, dat, wederom, van den 30 Junij tot en met den 6 Julij jl.:

1. 3 runderen in de Provincie aan de besmettelijke longziekte zijn gestorven, als in de gemeenten: Haskerland 1, Wonseradeel 1 en Wijmbritseradeel 1, en 15 door die ziekte aangetaste runderen, voor rekening der eigenaars, zijn afgemaakt, als in de gemeenten: Franekeradeel 1, Haskerland 4, Hennaarderadeel 1, Menaldumadeel 3, Rauwerderhem 1, Sneek 1 en Wijmbritseradeel 4, — terwijl nog, volgens later ontvangen berigt, van den 23 tot en met den 29 Junij jl. 1 rund is gestorven in de gemeente Stavoren, bedragende daardoor het totaal der gevallen sedert den 1 Januarij dezes jaars 1108;
2. de besmettelijke longziekte zich heeft geopenbaard onder de runderen van de veehouders: Jan Johannes Timmer, te Tzum; Gerrit Meintes Miedema, te Oosterend en Harmen Pieters Koopmans, te Pingjum, en gezond zijn verklaard de runderen van de veehouders: Pieter Cornelis Witteveen, te Oosterend; Folkert Jurjens Dijkstra, te Oudega (Wijmbritseradeel); Durkje Durks de Jong, te Dijken; Pier Gerrits Hornstra, te Oldeboorn; Freerk Ruurds Abma, te Folsgare; de Weduwe Dooitze Minnes Koopmans, te Abbega; de Weduwe Rink Keimpes Groeneveld, te Heeg; Ulbe Jans Hoekstra, te Tzum en Jochum Jitzes van der Geest, te Zweins, betreffende het ten aanzien van den laatsten slechts *een* rund, dat vroeger met nog een ander in eene algemeene weide te Dronrijp had geloopen.

Leeuwarden, den 9 Julij 1855.
De Gedeputeerde Staten voornoemd,
VAN PANHUIJS, *Voorzitter*.
A. VAN DER LAAN, *Griffier*.

PETERSBURG, 3 Julij.

Het *Journal de Saint Petersbourg* deelt het antwoord mede van den opperbevelhebber der Russische troepen te Helsingfors aan den Britschen vlootvoogd, betrekkelijk het met de sloep van de *Cossack* voorgevallene, waarin o. a. gezegd wordt, dat de Russische wachtpost geen witte vlag op de bewuste Engelsche sloep gezien heeft, en dat de zending dier sloep in de daad een vijandelijk doel had. „Ware het doel werkelijk geweest, eenige Finsche visscherlieden in vrijheid te stellen — zoo schrijft de opperbevelhebber, — dan had men ze met minder moeite elders aan wal kunnen zetten. Dat doel was de zending van eenen parlementair niet waard. Er bestaat geen mogelijkheid of verpligting om eenen parlementair te ontvangen op elke landingsplaats, voorgebergte of rots, waar hij goedvinden mogt zich aan te melden. Zoo dikwerf op die wijze parlementairen gezonden worden, zullen mijne voorposten daarin eene bedekte verkenning zien, ten doel hebbende om de plaatselijke gesteldheid op te nemen of levensmiddelen op te doen. Dat de bewuste sloep met een vijandig doel kwam, blijkt ook uit de omstandigheid dat wij in dezelve geladen geweren gevonden hebben, alsmede 360 geweerpatronen en eene kist vol brandstichtende stoffen, welke nog bij ons voorhanden is."

Het zelfde blad vestigt bijzonder de aandacht op de omstandigheid, dat den 26 Mei jl. eene Engelsche sloep bij het dorp Tweerminne op de Finsche kust gekomen is met eene kleine witte vlag op den voorsteven, maar, geen troepen ontmoetende, eenige hutten in brand gestoken heeft.

LONDEN, 7 Julij.

Bij den aanvang der zitting van het Lagerhuis van gisteren heeft de heer Vernon Smith op eene hem gedane interpellatie geantwoord hoe het waar is dat verscheiden regementen inlanders van het Engelsch Oostindisch leger vrijwillig hunne diensten in de Krim hebben aangeboden, maar dat de Regering, hoezeer zij de loffelijke beweegredenen van dit aanbod erkent, tot heden toe nog niet tot de aanneming daarvan heeft kunnen besluiten. Vervolgens heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, sir G. Grey, in de benoeming van eene commissie toegestemd, die met het onderzoek naar de uitvoering en de uitwerkselen der politiereglementen, op de handhaving van den Zondag betrekkelijk, belast zal zijn. Later in die zitting vroeg de heer Gibson lord Russell opheldering wegens de weinig gunstige wijze op welke deze de voorstellen van Oostenrijk in de Weener Conferentien had opgenomen. Zijn Lordschap antwoordde hoe hij in zijne hoedanigheid van gevolmagtigd Minister de Oostenrijksche voorstellen aangenomen zou hebben, maar die als Kabinets-Minister verworpen had, omdat hij voorzag dat de aanneming verdeeldheid in het Ministerie zou hebben veroorzaakt. Deze verklaring maakte een diepen indruk op de Vergadering. Hij ontkende verder, dat er identiteit bestond tusschen de Oostenrijksche voorstellen en die van Rusland. Lord Palmerston regtvaardigde de verwerping der voorstellen; de oorlog moest krachtdadig worden voortgezet. Sir G. Grey zeide, dat Rusland nimmer de Oostenrijksche voorstellen zoude hebben aangenomen, dat ze ook nimmer aan die Mogendheid waren aangeboden en dat in geval van weigering, Oostenrijk den oorlog toch niet zoude hebben begonnen.

— De Minister van Oorlog heeft aan de dagbladen mededeeling gedaan van eene dépêche van den generaal Simpson, den tegenwoordigen bevelhebber der Engelsche troepen in de Krim, meldende dat niets belangrijks in het leger was voorgevallen tot des avonds van den 4 dezer. De Franschen vorderden met hunne werken op den regtervleugel van aanval.

— Omtrent het gevecht van 18 Junij heeft men thans het rapport van nu wijlen lord Raglan ontvangen, waarin o. a. gemeld wordt: „Den 16 Junij waren de nieuwe batterijen voltooid, en den 17den werd de vesting zeer hevig beschoten. Het vuur scheen zoo goed te werken, dat de Fransche bevelhebber besloot den volgenden morgen de werken van den Malakaf-toren aan te tasten, terwijl de Redan zoo spoedig daarna, als mij dienstig zou schijnen, door de Engelschen zou aangevallen worden. Aanvankelijk was bepaald dat het geschutvuur in den ochtend van 18 Junij hervat en twee uren voortgezet worden zou, met het doel om werken, die welligt in den nacht door den vijand opgeworpen zouden worden, te vernielen en om openingen te maken in de verhakkingen rondom de Redan. Doch in den avond van den 17den deed de generaal Pélissier mij weten dat hij bij nadere overweging besloten had zijne troepen den volgenden ochtend ten drie ure te doen aanvallen. De Franschen begonnen alzoo hunne operatien met het aanbreken van den dag; maar naar gelang hunne onderscheiden kolonnes binnen het bereik van 's vijands vuur kwamen, ontmoetten zij uiterst krachtigen tegenstand; zij werden zoowel uit klein geweer beschoten als uit het geschut in de Russische werken, hetwelk den vorigen avond tot zwijgen gebragt was. Dit noopte mij om onze kolonnes terstond uit de loopgraven op de Redan te doen aanrukken; doch naauwelijks vertoonden zij zich buiten de loopgraven, of zij werden met een uiterst moorddadig vuur van schroot en geweerkogels begroet; de voorsten werden neêrgeveld, en de overigen zagen geene mogelijkheid om verder voorwaarts te rukken. Nog nooit was ik getuige geweest van een zoo aanhoudend en hevig schrootvuur, gepaard aan geweervuur, uit 's vijands werken, die voltallig bemand bleken te zijn; en een zeer groot gedeelte der tegen de Redan uitgerukte troepen is gevallen. Naar ik verneem, zijn de Fransche kolonnes op gelijke hindernissen als wij gestuit, en daardoor in de noodzakelijkheid geweest om den aanval op te geven. De meerderheid van ons vuur op den 17 Junij had den generaal Pélissier en mij, de Fransche en Engelsche officieren der artillerie en genie, en in het algemeen de beide legers doen denken dat het vuur van het Russische geschut grootendeels ten onder gebragt was, en dat wij alzoo de voorgenomen operatie met alle kans op welslagen ondernemen konden. De uitslag heeft bewezen dat des vijands strijdmiddelen niet uitgeput waren, en dat hij nog steeds bij magte was om van zijne schepen of batterijen de aanvallers met schroot en kogels te overstelpen."

— Een hier ontvangen brief uit Konstantinopel zegt op goede gronden te kunnen verzekeren dat het Turksche Rijk sedert de oorlogsverklaring in het najaar van 1853 reeds 130,000 man verloren heeft. Sedert hunne komst in het Oosten hebben de Franschen 70,000 man, die òf omgekomen òf voor het voeren der wapenen ongeschikt geworden zijn, verloren, terwijl het verlies des Engelschen legers ruim 28,000 man bedraagt. Frankrijk, Engeland en Turkije hebben alzoo nagenoeg 230,000 strijders verloren. Lord Lansdouwne schatte eenigen tijd geleden het verlies der Russen insgelijks op 230,000 man, maar er bestaat alle grond om te gelooven dat deze berekening nog beneden de werkelijkheid gebleven is. Denkt men nu hierbij aan de sterfte aan boord der oorlogs- en transportschepen, en onder de arbeiders van verschillende soort welke aan de legers verbonden zijn, hoedanigen er zich in de Krim eenige duizenden bevinden, dan mag men aannemen dat sedert den aanvang van den oorlog tusschen de 500,000 en 600,000 man omgekomen of voor de dienst ongeschikt geworden zijn.

— Dr. Easton, die bij de zaak te Hango gevangen genomen werd, heeft in een brief aan zijne familie, zijne tevredenheid betuigd, over de wijze waarop hij door de Russen bejegend wordt.

— Te Manchester overleed dezer dagen, op meer dan 95-jarigen leeftijd, de soldaat en matroos Joseph Gilman, die aan bijna honderd gevechten te land en ter zee heeft deel genomen.

— In de stad Colon op de landengte van Panama, zal ter nagedachtenis aan Christoph Columbus een bronzen standbeeld worden opgerigt.

PARIJS, 7 Julij.

Het Wetgevend Ligchaam heeft Donderdag, na eene korte beraadslaging, eenstemmig besloten aan het Gouvernement de gevraagde magtiging tot het opnemen van 750 millioen francs te verleenen. Gisteren is ingekomen een ontwerp van wet, krachtens hetwelk de staat eene Turksche leening van 125 millioen fr. waarborgt. Het ontwerp betreffende de ligting van 140,000 man, is met algemeene stemmen aangenomen.

— Generaal Pélissier meldt van den 3den dat de legers met al de praal die de omstandigheden veroorloofden, de laatste eer aan de stoffelijke overblijfselen van lord Raglan bewezen hebben.

— Het rapport van den generaal Pélissier omtrent het gevecht van 18 Junij zegt, gelijk dat van nu wijlen lord Raglan, dat des chijnbare meerderheid van het vuur der geallieerden bij het bombardement van 17 Junij hem in het voornemen bevestigd had om den volgenden dag eenen aanval te ondernemen. Na het plan van den aanval beschreven te hebben, zegt de opperbevelhebber: „Ik had de zoogenaamde Lancastersche batterij tot standplaats voor mij gekozen, en van daar zou ik het sein tot de algemeene beweging geven door het oplaten van vuurpijlen met starren. Niettegenstaande al het bezwaarlijke van het terrein, in weerwil der door den vijand in overgrooten getale daargestelde hindernissen, en alhoewel de Russen, zekerlijk van onze plannen onderrigt zijnde, op hunne hoede waren en gereed stonden om den storm af te slaan, mag men het er voor houden dat het doel bereikt zou zijn geworden, indien de aanval op de geheele uitgestrektheid der linie algemeen en gelijktijdig had kunnen zijn, als onze dappere troepen plotselijk en gezamenlijk hadden toegeslagen. Zulks is ongelukkig het geval niet geweest; eene noodlottige omstandigheid, die ik mij niet verklaren kan, deed onze pogingen mislukken. Ik was nog meer dan duizend ellen van het punt, waar ik het sein moest geven, verwijderd, toen een hevig geweervuur, gepaard met kanonnenschoten, mij te kennen gaf dat men regts ernstig slaags was. Zoo was het ook; kort voor drie ure had de generaal Mayran gemeend mijn seinvuur te zien in eene bom met eene vuurpijl-vormige lont, die uit een onzer werken was opgelaten. Het baatte niet dat hem zijne misvatting aangewezen werd. Deze dappere en ongelukkige generaal gaf bevel om den aanval te beginnen." Vervolgens zegt het rapport dat de Fransche kolonnes gestuit werden door het hevige vuur der Russen, alsmede door „onverwachte hindernissen," dat ééne kolonne, die onder het bevel van den generaal d'Autemarre, aanvankelijk goed voorwaarts drong en de Fransche adelaars op de werken der Russen plantte, maar dat ook deze terugtrekken moest, toen het geschut van den Redan-toren, na de Engelschen te hebben doen afdeinzen, tegen haar gerigt werd.

— Particuliere brieven uit de Krim melden, dat de Westersche legers vele deserteurs tellen, vermoedelijk bij het Piemontesche contingent. Zij worden naar het binnenste van Rusland gezonden, waar men hen stukken land ter bearbeiding geeft. Ook wordt gemeld, dat een tamboer van het 13de regiment Fransche infanterie, die tot de Russen was overgeloopen, weder in handen der geallieerden is gevallen. Die deserteur was er in geslaagd, om bij den aanval op het Memelon-Vert groote verwarring in de Fransche gelederen te doen ontstaan, vermits hij plotseling den aftogt voor de Franschen ging slaan en onmiddelijk daarop den Russischen aanval sloeg.

— Uit Spanje wordt van den 4den dezer gemeld: Catalonie is in opstand gekomen. Er hebben verscheidene moorden plaats gehad; twee leden der Cortes zijn o. a. vermoord. Te Barcelona heeft de kapitein-generaal Zapatero zich met de hem getrouw gebleven troepen in de citadel teruggetrokken. De nationale garde weigert tegen de opstandelingen op te rukken. De Regering heeft bemiddelaars uitgezonden om met de opstandelingen te onderhandelen, wier vereenigingskreet luidt: *Leve Espartero!* Als voorwendsel tot den opstand noemen zij de te lage loonen. Al de arbeiders hebben thans het werk gestaakt. Veertig duizend oproerlingen, grootendeels tot den arbeidenden stand behoorenden, zijn meester van de stad. De fabriekanten verbergen zich, om zich aan de woede der opstandelingen te onttrekken. De werkplaatsen zijn ledig; er wordt aan geen arbeid gedacht.

— Uit Italie heeft men gewigtige tijdingen. Te Napels zijn talrijke arrestatien om staatkundige redenen gedaan. De personen welke bekend staan als betrekkingen met Piemont te onderhouden worden bewaakt. Het uitgaand regt op hooi is verhoogd en de Regering heeft den uitvoer van hennep en eetwaren welke naar de Krim bestemd zijn verboden. De Vertegenwoordigers van Frankrijk en Engeland hebben ernstige vertoogen tegen dezen maatregel ingediend.

FRANKFORT, 6 Julij.

Het Russisch Aziatisch leger, onder de bevelen des generaals Mouravieff, heeft de voorwaartsche beweging volbragt welke de jongste berigten uit Trebizonde deden voorzien en is den 5 Junij de grenzen overgetrokken, om zich op Zaim, een nabij Kars liggend dorp, te rigten. Onder weg heeft eene der kolonnes Ardagan bezet, hetwelk de Turksche militie, onder de bevelen van Atlan Pacha, bij de nadering des vijands ontruimd had. Op een ander, digter bij de Zwarte zee liggend punt, hebben geregelde troepen en militie van Mingrelië, door prins Bagration aangevoerd, de Turken gedwongen een verschanst kamp nabij Legva en Otchomour op te breken en zich onder de beschutting der vesting Tsikhedziry terug te trekken.

— Een brief uit Odessa bevat eenige uittreksels uit het dagboek van prins Gortschakoff, loopende tot den 21 Junij, waarin eenige bijzonderheden omtrent de gevechten van 17 en 18 dier maand voorkomen. Wij ontleenen daaraan o. a. het volgende: Zeven uren duurde bijna onafgebroken het moorddadigste bajonetgevecht, alle overige wapens waren overtollig; de artillerie van beide zijden verstomde voor het vreeselijke schouwspel der slagting. Eindelijk, na de wanhopi-

ge pogingen des vijands, om de bastions te bemagtigen, werd hij op alle punten geslagen, tot aan zijne loopgraven teruggeworpen en werden gedurende de wilde vlugt omstreeks 600 gevangenen gemaakt. Nadere bijzonderheden ontbreken nog, men zegt echter, dat ons verlies aan dooden en gekwetsten 3000 man, dat des vijands niet beneden de 8000 man bedraagt. Den 19den werd de parlementaire vlag uitgestoken, om de dooden te begraven. Op sommige plaatsen van het plateau van het bastion Korniloff lagen zij 1¼ vadem opeen gestapeld. Den 20sten ging men voort met het begraven, tegen den avond echter werd de parlementaire vlag weggenomen, waarop het bombardement op nieuw, maar slechts zeer zwak, heropend werd. De verdediging van Sebastopol, — zoo eindigt deze brief — heeft zijns gelijken niet in de geschiedenis en kan slechts door Russische soldaten volbragt worden.

DANTZIG, 5 Julij.

De *Bulldog*, welk stoomschip den 1 dezer de verbondene vloot verliet, berigt, dat die vloot gedeeltelijk voor Kroonstad, gedeeltelijk bij Nargen lag. Er was niets van eenig belang voorgevallen. De 47 helsche machines, welke in de laatste dagen door Engelsche schepen in de omstreken van Kroonstad gevonden, en grootendeels opgevischt zijn, waren genommerd, en daar men no. 95 gevonden heeft, veronderstelt men, dat er zich nog een groot aantal onder water bevinden. Terwijl men er eene van onderzocht op de *Exmouth* ontplofte zij, waar door admiraal Seymour, 2 officieren en 4 soldaten gekwetst werden.

'S GRAVENHAGE, 7 Julij.

In de zitting van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van gisteren zijn achtereenvolgens in behandeling genomen de navolgende wets-ontwerpen: *a.* dat tot vaststelling der raming van uitgaven wegens verstrekkingen voor het Departement van Marine, dienst 1855; *b.* dat tot vaststelling der raming van uitgaven wegens verstrekkingen voor het Departement van Oorlog, dienst 1855; *c.* dat houdende uitzondering op de artt. 523, 526 en 549 van het Burgerlijk Wetboek ten opzigte van vermiste personen bij scheepsrampen, en *d.* dat houdende bepalingen betrekkelijk het vervoer van buskruid, oorlogsbehoeften en brandstoffen. Al die wetsontwerpen werden met algemeene stemmen aangenomen, met uitzondering van dat onder no. 2, waartegen de heer de Bruijn zich verklaarde. De Vergadering heeft bepaald dat o. a. het wets-ontwerp tot afschaffing van den accijns op het gemaal, zal behandeld worden op aanstaanden Maandag, in eene ten elf ure aan te vangen zitting.

In de zitting van heden zijn behandeld en aangenomen de navolgende wets-ontwerpen: *a.* dat tot regeling der provinciale en gemeentelijke indeeling van het Haarlemmermeer, met 30 stemmen tegen ééne; *b.* dat tot amortisatie en inkoop van rentegevende nationale schuld; *c.* dat tot verhooging der bij de wet van 22 April 1855 toegestane som tot amortisatie van nationale schuld; *d.* dat tot wijziging der wet van 28 Augustus 1851, regelende de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der officieren bij de zeemagt, achtereenvolgens met algemeene stemmen; *e.* dat tot wijziging der wetten van den 28 Augustus 1851 en van den 9 December 1851, regelende de pensioenen bij de zeemagt, met 24 tegen 7 stemmen; *f.* dat tot wijziging der wet van den 28 Augustus 1851, regelende de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der officieren bij de landmagt, met algemeene stemmen;

g. dat tot wijziging der wet van den 28 Augustus 1851, regelende de pensioenen bij de landmagt, werd met 24 tegen 7 stemmen verworpen;

h. dat tot wijziging van hoofdstuk X der Staatsbegrooting van 1854, werd met algemeene stemmen aangenomen, en werden mede achtereenvolgens aangenomen, *i.* die tot vereeniging van 23 gemeenten, alsmede *k.* het wets-ontwerp tot verhooging van hoofdstuk V der Staatsbegrooting, met algemeene stemmen.

— Donderdag is alhier geopend de veertigste vergadering van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk.

AMSTERDAM, 7 Julij.

Men verneemt dat de heer Commissaris des Konings in deze Provincie, zijn ontslag als zoodanig aan Z. M. heeft gevraagd; zijn reeds gevorderde leeftijd van ruim 69 jaren, schijnt daartoe de eenige aanleiding te zijn.

— Donderdag avond had alhier de opening plaats van de algemeene vergadering der Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van sterken drank. De tegenwoordigheid van een zeer groot aantal heeren en dames bewees hunne belangstelling in de sprekers, en het doel der vereeniging. Mr. C. C. E. d'Engelbronner opende de vergadering met eene toepasselijke rede waarin spreker voornamelijk op het heilzame en nuttige doel der vereeniging wees. Dadelijk daarna trad mr. J. L. van der Brugghen uit Nijmegen op, en betoogde dat de zaak der afschaffing eene zaak des Heeren is. Prof. P. Harting uit Utrecht, die daarop het preekgestoelte beklom, wederlegden de blaam, alsof de vereeniging een genootschap van drijvers was en een zedelijken dwang uitoefende. Prof. P. Hofstede de Groot uit Groningen, vergeleek den sterken drank met den watersnood. Ds. L. Vroom sloot de voordragten met eenige denkbeelden omtrent het voorstel door den heer Rochussen gedaan aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Uit de mededeelingen door het bestuur gedaan, bleek het dat de zaak der afschaffing meer en meer veld wint, en langzamerhand ook ondersteuning bij de Regering vond. De Voorzitter bedankte de sprekers en sloot de vergadering met eene belangrijke toespraak tot de aanwezigen.

LEEUWARDEN, 9 Julij.

Ieder zal het willen toestemmen, dat bijna alles wat in *Friesland* op het gebied van kunsten en wetenschappen wordt verrigt, zonder ondersteuning van Regeringswege geschiedt, maar te danken is aan de belangstelling en werkzaamheid der ingezetenen zelven. Of dit eigenlijk niet het beste in gehandeld, laten wij voor thans in 't midden; doch wat wij niet aan twijfel onderhevig achten is, dat de ondernemingen, door vrienden en bevorderaars van kunsten en wetenschappen in het leven geroepen en verder aan de bescherming van particulieren aanbevolen en overgelaten, ook op die bescherming regt en aanspraak hebben, wanneer het verleenen daarvan althans niet onverdiend mag worden geacht. Wij hebben in dezen meer bepaald op het oog de tweede tentoonstelling van schilderijen, teekeningen enz. van levende Nederlandsche meesters, die sedert korten tijd op het Stadshuis alhier wordt gehouden en die wij weder verschuldigd zijn aan de nog jeugdige, maar niettemin reeds krachtige en bloeijende Maatschappij van Schilder- en Teekenkunst in Friesland. Ook of liever juist eene herhaalde beschouwing der geëxposeerde schilderijen heeft ons bevestigd in de gunstige meening, die wij aanvankelijk van deze tentoonstelling waagden te uiten. Wij zijn alles behalve bevoegd in eene beoordeeling der vele stukken te treden, doch kunnen, op het gezag van onpartijdige deskundigen, verklaren, dat hier wezenlijke *meester*stukken in de meest verscheidene genres worden aangetroffen. Wij willen geene namen noemen, daar dit alras eene dorre opgave zoude worden en van den anderen kant menig verdienstelijk schilder daarbij nog ligt zoude kunnen worden vergeten. Wie intusschen bevrediging van kunstzin zoekt, of zich eenige aangename uren wil verschaffen, verzuime niet, deze uitmuntende verzameling van schilderijen en teekeningen te gaan bezigtigen en geve daardoor tevens der Maatschappij, door wie zij worden ten toon gesteld, en aan het Bestuur, dat zijne zoo moeijelijke taak van rangschikking en plaatsing der stukken zoo wel heeft getoond te begrijpen, een bewijs, dat men hunne bemoeijingen op waren prijs weet te stellen.

— De zoolang te gemoet geziene stoomboot, voor de vaart tusschen Dokkum en Leeuwarden v. v. is eindelijk jl. Zaturdag namiddag hier van Coblentz naar Dokkum gepasseerd. Voor menigeen onder de toegestroomde menigte was het schouwspel geheel vreemd, daar het thans de eerste maal zal zijn, dat onze landstad eene stoomboot-dienst erlangt en velen vroeger nog nimmer zoodanig vaartuig hadden gezien. Ongetwijfeld zal dit versnelde middel van vervoer zijnen invloed op den handel tusschen beide steden doen gelden en in allen gevalle het onderlinge verkeer zeer doen toenemen.

Heden namiddag heeft de stoomboot eene proefvaart gedaan. Het gemeentebestuur van Dokkum, benevens andere genoodigden en een muzijkkorps bevonden zich op het met vlaggen versierde, allezins nette en ruime vaartuig. Ten 4¾ kwam de boot hier aan en om 6½ uur vertrok zij weder naar Dokkum.

— De opbrengst der belasting op tooneelvertooningen en andere openbare vermakelijkheden, welke ter gelegenheid der jaarmarkt van 1855 binnen deze gemeente zullen worden gegeven, zijn Zaturdag jl. bij de herverpachting, gepacht door O. Stienstra, S. Dames en N. Pietersen voor *f* 651.

— Dat het gedurende de aanstaande kermis hier niet aan vermakelijkheden zal ontbreken, kan blijken uit de volgende ons welwillend gedane opgave van de spelen en vertooningen, die men zal aantreffen. De schouwburg zal worden bespeeld door het gezelschap Koninklijke Zuid-Hollandsche tooneelisten van 's Hage, onder directie van de heeren Breedé & Valois. Verder zullen ons bezoeken: het [illegible] van den heer A. van Lier Jz., uit Amsterdam, het groote cirque [illegible] heer J. Baptist Loisset, het Fransch Paardenspel van de heeren [illegible] Russische pantomimisten en acrobaten (heeren Lehman & Coterelly), een beweegbaar wassenbeelden-spel, drie andere gezelschappen acrobaten, de bekende groote Osvan de Rigi, eene camera obscura en nog verscheidene andere meer kleine „Kermis-vermaken"; terwijl eindelijk de heeren v. d. Wielen, de Koe, Buwalda, Bardet enz., alles hebben voorbereid, om hunne zalen even als vroeger tot plaatsen van uitspanning te maken, — om niet te spreken van den Stads Tuin, die, gelijk men weet, op de beide Zondagen en Maandag-nachten geheel met het oog op de kermis zal zijn ingerigt. Ook was nog vergunning verleend aan de heeren Boas & Judels, om met hun Salon des Variétés, en aan den heer Wollschläger, om met zijn cirque de kermis te bezoeken, doch deze hebben van die vergunning weder afstand gedaan.

— Donderdag avond ll. had een meisje van 6 jaren het ongeluk van het zoogenaamd hulpbrugje bij het Schavenek in het water te vallen. Naar alle waarschijnlijkheid zoude het daarbij den dood hebben gevonden, zoo niet de persoon van Thomas de Wit, uit Amsterdam, onder-architect bij het opgebouwd wordende paardenspel van den heer Loisset, ofschoon, naar men ons meldt, niet kunnende zwemmen, in het vrij diepe water ware gesprongen, waarbij hij het geluk mogt hebben het kind spoedig te grijpen en behouden aan de dankbare betrekkingen terug te brengen.

— Z. M. heeft goedgevonden den 1sten luitenant H. M. Rookmaaker, van het corps jagers te paard, op het daartoe door hem gedaan verzoek, een eervol ontslag uit de dienst te verleenen.

— De Minister van Marine heeft bekend gemaakt dat bij het *wrak* van een in de *Zuiderzee* gezonken vaartuig, (waarvan in ons no. van 3 dezer melding is gemaakt), geplaatst is *eene spitse ton van de eerste grootte*, in 43 palmen of 15 voet water, op de navolgende peilingen en merken: *het eiland Urk over het midden O. N. O.*, *de toren van Enkhuizen regt noord*, beide bij miswijzend kompas; *de toren van Enkhuizen eene spaakslengte benoorden de Drommedarispoort*, en *de toren van Broekerhaven eene spaakslengte benoorden de 3 molens van Tersluis*. Het wrak zit tegen den harden grond van het oploopen der *houtrib* in de strekking O. N. O. en W. Z. W.

— Het examen ter toelating als kadet op de Koninklijke Akademie voor de Zee- en Landmagt te Breda, is dezer dagen afgeloopen. Van 140 geëxamineerde jonge lieden, hebben 84 aan de vereischten beantwoord.

— Men schrijft uit Vlaardingen dat Woensdag avond ten 12 ure aldaar arriveerde het vaartuig van schipper C. de Wit, die op Helvoetsluis den eersten nieuwen haring uit Zr. Ms. stoomschip *Sindoro* had overgenomen, aanbrengende 46⅞ tonnen vollen en 43⅜ tonnen maatjes-haring, waarvan dadelijk de gewoonlijke geschenken aan Z. M. den Koning enz. zijn verzonden, waarna de haring is verkocht à *f* 700 per ton en overal is verzonden. Vrijdag arriveerde te Hellevoetsluis de tweede jager, met 120 ton haring. De berigten aangaande de visscherij waren gunstig.

— Het Haarlemmermeer heeft aan 's Rijks schatkist gekost, de som van *f* 9,101,344 behalve de renten van de genegotiëerde 8 millioen, bedragende ongeveer *f* 3,500,000; te zamen ruim 12½ millioen. De opbrengst der verkochte landerijen heeft bedragen *f* 7,308,200. Te verkoopen blijft voor ongeveer *f* 1,081,344. Zoodat de directe opbrengsten ongeveer 3½ millioen beneden de uitgaven zullen blijven. De indirecte voordeelen door eene aanwinst van 16,800 bunders vruchtbaar land verkregen, wegen voorzeker hiertegen ruimschoots op.

— Men is in staat gesteld mede te deelen, hoe vele Bijbels, Nieuwe Testamenten en gedeelten daarvan van 1844 tot 10 Maart 1855 in Nederland door het Britsch en buitenlandsche Bijbelgenootschap zijn verspreid. Dit getal beloopt 64,443 Bijbels, 285,635 Nieuwe Testamenten en 6707 gedeelten, makende te zamen met nog 18,153 te Breda verspreid het verbazende aantal van 374,938, behalve de Bijbels, Nieuwe Testamenten enz., welke het Nederlandsch Bijbelgenootschap heeft doen verspreiden.

— De schaarschheid en duurte der eijeren wordt, meldt de *Zw. Ct.*, naar het oordeel van handelaren in dit artikel, veroorzaakt door het omkomen van circa 20,000 hoenders, alleen in de Betuwe, door de overstrooming; bovendien vooral ook door eene ziekte onder de hoenders in het graafschap Bentheim en Munsterland, van waar, gelijk men weet, de meeste groote verzendingen uitgaan.

Leeuwarden, 9 Julij. Gisteren en heden is door Msgr. den Aartsbisschop van Utrecht aan de Roomsch Katholijken der beide parochien van deze gemeente en aan die van omliggende plaatsen het sacrement des vormsels toegediend geworden. In de vorige week geschiedde dit op verscheidene andere plaatsen dezer provincie.

Bij den ondergeteekende is ontvangen, voor de Kerk te Wehl, van de Wed. K. een coupon à *f* 4,95.

Leeuwarden, 6 Julij 1855. L. PROES.

De Directie der Maatschappij van Moederlijke Weldadigheid, hier ter stede opgerigt, brengt ter kennis van hare begunstigers en deelgenooten, dat zij met hare bemoeijingen voortgaat, en het genoegen heeft gehad, gedurende het laatst verloopen jaar, eenige verzachting toe te brengen in het lot van *Honderd zes en dertig* kraamvrouwen; — dit getal vermeerdert nog steeds door de drukkende omstandigheden en bezwaren des tijds, te grooter door de verliezen welke het fonds ondergaat, wegens sterfgevallen als anderzins.

De ruime gift evenwel van *Hare Majesteit de Koningin-Moeder* beschermster dezer Maatschappij en de ontvangen legaten van wijlen Mevrouw *Crommelin*, geb. *Brouwer*, en den heer *E. S. Reijzer*, hebben veel bijgedragen, om aan de verzochte bedeelingen te kunnen voldoen.

Gelijke dankbaarheid waarmede dit een en ander door haar werd ontvangen, vermeent de Directie ook te moeten betuigen aan allen die deze Inrigting met hunne geldelijke bijdragen begunstigen, vleijende zich tevens, dat zij deze belangstelling steeds zullen mogen blijven ontvangen.

Wij vermeenen te moeten mededeelen, dat er in de Directie twee nieuwe Directrices zijn gekomen, veroorzaakt door het vertrek van Mevrouw de Douairière *van Sijtzama*, geb. *de Wendt*, die gedurende eenige jaren met genoegen die betrekking heeft waargenomen, en de andere door het onverwacht overlijden van Mevrouw de Weduwe *Manger Cate*, geb. *van Vierssen*, die, met ware belangstelling gedurende *twintig jaren* eene der zwaarste betrekkingen van de administratie onzer Maatschappij heeft op zich genomen. Dit verlies wordt door ons allen zeer betreurd.

Wij hopen echter deze verliezen, zoo veel wij vermogen, op eene waardige wijze te zien vervullen, de eerste door Mevrouw *van Panhuijs*, geb. *Alberda van Ekenstein*, en de tweede door Mevrouw *Kijmmell*, geb. *van Bienema*; en twijfelen er niet aan of deze Dames, doordrongen van het nut dezer zoo belangrijke Inrigting, met hartelijke deelneming er werkzame leden van zullen zijn.

Leeuwarden, den 7 Julij 1855.

De Directie der Maatschappij voornoemd,
Douairière VAN ANDRINGA DE KEMPENAER, geb. THOE SCHWARTZENBERG EN HOHENLANSBERG.
A. DE WAL, geb. DEKETH.
C. W. F. J. VAN LIMBURG STIRUM, Wed. DRIESSEN.
D. ZEPER, geb. BIENEMA.
J. SIMON, geb. VAN SLOTERDIJCK.
H. GRATAMA, geb. ANDREÆ.
G. HAVERSCHMIDT, geb. BÉKIUS.

Gedurende de maand Julij, op elken Dingsdag-namiddag tusschen *half vijf en zeven* uur, wordt gevaceerd tot bijschrijving van de renten bij de Spaarbank, 1° Julij 1855 en vroeger verschenen. De Deelnemers worden verzocht, hunne boekjes *alsdan* ten gemelden einde aan te bieden, en niet in de gewone wekelijksche voormiddag-zittingen, als zijnde dezen uitsluitend voor inbreng en terugbetaling van gelden bestemd.

Directeuren der Spaarbank te Leeuwarden,
J. W. BROUWER, *President.*
R. D. SMEDING, *Secretaris.*

TENTOONSTELLING TE BOLSWARD.

HET BESTUUR van de 12de afdeeling der **Maatschappij van Landbouw en Veeteelt** in *Friesland*, herinnert alle belangstellende Leden welke genegen mogten zijn naar de uitgeloofde prijzen te dingen bij gelegenheid van de te houden **Tentoonstelling te Bolsward** *op* 20 *en* 21 *Augustus*, daarvan aan hunne afdeelings Voorzitters of aan den Algemeenen Secretaris der Maatschappij aangifte te doen *voor of op den* 20 *dezer maand*, overeenkomstig de art. 3 en 4 van het programma en met in achtneming van art. 5 in verband met art. 42 van de Statuten der Maatschappij. Zij noodigt verder ieder uit om mede te werken in het belang der Landbouw of Veeteelt, door opgave te doen welke voorwerpen zij ter opluistering zullen willen inzenden.

Tevens wordt de verzekering gegeven van de meest mogelijke zorg voor het ingezondene zoo wel bij de ontvangst en de terugzending (zoo dit mogt worden verlangd) als gedurende de Tentoonstelling.

Namens het Bestuur,
C. ONDERDIJ[illegible]

GRAND THÉATRE DES VARIÉTÉS VAN AMSTERDAM.

De Ondergeteekende, Directeur van genoemd Théâtre, heeft bij deze de eer aan het kunstminnend Publiek van Leeuwarden te berigten, dat hij, aangemoedigd door den bijval en de ondersteuning, hem in twee vorige jaren te beurt gevallen, besloten heeft, ook thans weder de Leeuwarder Kermis te bezoeken. Hij zal de **schoonste** en **nieuwste stukken** van zijn **Répertoire** doen uitvoeren en zal ook verder niets verzuimen, wat zal kunnen strekken, om het geachte Publiek genoegen te verschaffen en de verworven gunst waardig te blijven.

A. VAN LIER Jz.

*** Vijftigjarige echtvereeniging van:

EELKE ARJENS RONNER, en
JANKE BERENDS RONNER.

Dockum,
den 8 Julij 1855.

Voor de vele blijken van belangstelling ons op dezen dag geschonken, betuigen wij onzen hartelijken dank.

*** Getrouwd:

Dr. J. W. GUNNING,
Lector in de Scheikunde aan de Hoogeschool te Utrecht, en
H. C. VAN STAVEREN.

Hoogland bij Amersfoort, 5 Julij 1855.

*** Bevallen van een' ZOON, ANTJE K. HOFSTRA, Echtgenoot van
P. GERBRANDA.

Lollum, 2 Julij 1855.

*** Bevallen van eene DOCHTER, K. R. ZETSTRA, geliefde Echtgenoote van
P. F. DE VRIES.

Warga, 2 Julij 1855.

*** Heden morgen omstreeks 5 uur overleed na een langzaam verval van krachten, mijne geliefde Echtgenoote en der Kinderen zorgdragende Moeder RIENSKJEN ANKSKES DE BRUIN, in den gezegenden ouderdom van 81 jaren en 8 maanden.

Knijpe,
den 3 Julij 1855.

A. H. MINKEMA,
mede namens Kinderen en Behuwd-kinderen.

*** Heden namiddag groot 1 uur overleed aan eene hevige borstkwaal en verval van krachten, in den ouderdom van ruim 73 jaren, de Heer FOLKERT THOMAS BAKKER, oud Koopman te Sneek.

Sneek, 4 Julij 1855.

Wed. TRIP, geb. STAPERT.

*** Heden overleed in den ouderdom van 87 jaren en 6 maanden, onze waarde Vader en Grootvader de Heer JAN MULDER.

Franeker,
4 Julij 1855.

B. MULDER,
uit aller naam.

Eenige kennisgeving.

*** Heden overleed na een langdurig lijden, mijn geliefde Echtgenoot HENDRIKUS SCHOTANUS à STERRINGA VAN HESLINGA, in den ouderdom van ruim 60 jaren.

C. VAN DER WERFF,

Sneek, 6 Julij 1855.

Wed. H. S. à S. VAN HESLINGA.
Mede namens Kinderen en Behuwdkinderen.

BURGERLIJKE STAND.

Bij den Burgerlijken stand te *Leeuwarden* zijn van den 3 tot en met den 9 Julij 1855 aangegeven: 15 Geboren, 5 Overleden, Gehuwd 4 paren.

Opgave der prijzen en aanvoer van *BOTER* en *KAAS*, den 6 Julij 1855, aan de Stadswaag te Leeuwarden.

PRIJZEN:	AANVOER:
BOTER *f* 39.50.	1456 ¼ 276 ⅛ 137 1/16 vaten.
KAAS *f* 26. à *f* 33.	14313 Ned. ponden.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

Amsterdam, 7 Julij 1855.

Nederland.

Werk. Schuld.	2½	pCt.	63
Dito dito . .	3	„	
„ „ . .	4	„	93¼ 93⅛ 93⅜
Amort.-Synd. .	3½	„	90
Handel-Maats.	4½	„	127

Rusland.

Ob. bij *H.* 1798/1816	5	pCt.	103¾
Dito dito 1828/1829	5	„	101⅛ 102 102
Dito.	4½	„	
Dito bij dito. .	4	„	78¾ 78⅛
Dito bij St. & Co.	4	„	78⅛ 78¼

Portugal.

Te Londen. . .	3	pCt.	40¼ 40 3/16
„	Uitg.		

Spanje.

Obligatiën . . .	1¼	pCt.	18 3/16
„ . . .	3	„	
„ Binnenl. à 6/m.	3	„	29⅛ 30
Coupons Bewijzen . . .			4 1/16
Amortisable Schuld . .			4

Oostenrijk.

Metalliek . . .	5	pCt.	61¼ 61 5/16
„ . . .	2½	„	31 5/16 31 7/16
„ Amst.	5	„	72⅛ 73 72⅛

Polen.

Certificaten . .	4	pCt.	
Aand. met Loting fl. 500			*f* 143½

Fransch-Oostenr. Spoorweg *f* 132½, 133; Weenerb. bij Goll en Co. 5 pCt. 68 Dito 4 pCt. 56¼; N. Loten v. 250 fl. 1854 *f* 251¾, 252; Pruis. Loten 1854 *f* 211¾, 212; Braz. 5 pCt. 98¾; Gren. 2¾ pCt. 17 3/16; Dito Onb. 17⅛; Venez. Uitg. 11.

Zondag 8 Julij.

Spaansche 1¼ pCt. 18 3/16. Binnenl. 3 pCts. 30. Belg. bij Rothschild 2½ pCts. 51⅛. Metalliek 5 pCts. 61¼, ⅛. Dito Nation. 65 11/16, ⅝, 9/16.

AANBESTEDING.

De GEMEENTE-BESTUREN VAN BOLSWARD EN WONSERADEEL, zullen, op Zaturdag den 28 Julij 1855, des voormiddags ten elf uren, in het Logement *de Wijnberg* te Bolsward, bij inschrijving en opbod aanbesteden:

Het BEVLOEREN en BEGRINDEN van den bestaanden WEG van *Bolsward* naar *Tjerkwerd*, en wel elke Gemeente een afzonderlijk gedeelte — als de gemeente Bolsward het gedeelte Weg, loopende van de Marnezijl tot aan de grensscheiding van Wonseradeel, lang 1185 ellen, en

de gemeente Wonseradeel, het gedeelte begrepen tusschen de Limiet der gemeente Bolsward tot aan de met balsteen bestrate Toereed van de Tjerkwerderzijl, lang 1508 ellen.

De Bestekken waarnaar elk gedeelte Wegs zal worden aanbesteed, liggen voor de belanghebbenden ter inzage: aan het Gouvernementshuis te Leeuwarden, ter Gemeente-Secretarien van Bolsward en Wonseradeel, benevens in de Logementen; *de Wijnberg* te Bolsward; bij Ketelaar, te Workum; *de Zwaan*, te Hindelopen; *de Wildeman*, te Lemmer; *de Wijnberg*, te Sneek; *'s Lands Welvaren*, te Oldeboorn; *Heeren Logement*, te Heerenveen; *de Prins*, te Makkum en *de Makkumer Wagen*, te Harlingen; terwijl op den 27 Julij bevorens, aanwijzing op het terrein zal geschieden, beginnende morgens 10 uur bij de Marnezijl.

Overigens kunnen gegadigden exemplaren van de Bestekken bekomen ter Gemeente-Secretarie te Bolsward, tegen 50 Cents ieder.

Bolsward,
den 6 Julij 1855.

De Gemeente-Besturen voornoemd:

van **Bolsward**,	van **Wonseradeel**,
S. LIJCKLAMA à NIJEHOLT, *Vt.*	T. MULIER, *Vt.*
De Secretaris,	*De Secretaris*,
S. W. FENNEMA.	J. BINKES.

Beemster Jaarmarkt.

Maandag 30 Julij 1855, STIERENMARKT.
Dingsdag 31 „ „ PAARDENMARKT.
Woensdag 1 Augustus „ VEEMARKT.

Het staan- of marktgeld voor elk Rund of Paard is tien Cents.

De Loting voor de plaatsen van Jonge Stieren Zondag den 29sten Julij, des avonds ten 7 ure.

SLUITING DER OOSTERVAART BIJ HINDELOOPEN.

Uithoofde met de afdamming enz. dier Vaart een aanvang is gemaakt op Maandag den 9 Julij 1855, zal dezelve, gedurende **tien weken**, te rekenen van dien dag af, ***niet bevaarbaar wezen.***

Commissaris en Gecommitteerden tot de sluiting,
M. KINGMA Hzn., *Voorzitter.*
J. ALBERTS, *Secretaris.*

De VOOGDEN VAN DE STADS ARMEKAMER TE LEEUWARDEN gedenken aan de minst inschrijvenden aan te besteden, de levering van:

1. Tien stukken HEMBDELINNEN, ieder stuk lang vier en dertig Ned. el en vier palm.
2. 2000 Ned. el RUW of ONGEBLEEKT KATOEN.
3. 2000 Ned. el BREMER HUISDOEK.
4. 800 Ned. el TOPPEN.

De gegadingden worden verzocht de briefjes behoorlijk verzegeld en geteekend in te leveren vóór of op den 20 Julij aanstaande, aan het Lokaal van gedachte Kamer in de IJvobrouwerssteeg alhier, alwaar de Voorwaarden en Monsters ter visie liggen.

De Voogden voornoemd,
S. SPEELMAN, *Presidt.*
R. ATTEMA, *Secr. Boekh.*

ONDERLINGE BRANDWAARBORG-MAATSCHAPPIJ,

GEVESTIGD TE **WOUDSEND.**

De belanghebbenden worden verwittigd, dat de inschrijving ter **verzekering** van het gewonnen HOOI van den 12 Julij is open gesteld bij

J. BLEEKER, *Correspondent te Sneek.*

De Notaris J. ALBARDA Hz., te Leeuwarden, zal, op Donderdagen den 19 Julij 1855, provisioneel en den 2 Augustus 1855, finaal, telkens des namiddags om 5 uur, ten huize van Witteveen op het Schavenek te Leeuwarden, tegen strijk- en verhooggeld verkoopen:

Eene deftige en ruime HEEREN-HUIZINGE met **Plaats, Tuin, Stalling, Koetshuis** enz., staande en gelegen aan den Eewal en de Speelmanstraat te Leeuwarden, gekw. lett. I, no. 62, kadastraal bekend sectie A, no. 472, Huis en Tuin, groot 3 roede 90 el en no. 473, Stal, groot 1 roede 8 el, en zulks in twee perceelen, bij Billetten naauwkeurig omschreven.

Te aanvaarden 12 November 1855.

Conditien te vernemen en Billetten te bekomen ten Kantore van den Notaris. Het geveilde is te bezigtigen op de verkoopdagen van 's voormiddags 11 tot namiddags 2 uur, op vertoon van toegangkaartjes, ten Kantore van den Notaris te bekomen.

Inmiddels zijn bovengemelde perceelen **uit de hand te koop**, om dadelijk te aanvaarden, — gegadigden kunnen zich daaromtrent vervoegen bij den Notaris ALBARDA Hz. of bij den Mr. Timmerman C. KAMMINGA op de Berlikumermarkt te Leeuwarden.

VERKOOPING TE *PINGJUM*. — De Notaris OOSTERHOFF, te Witmarsum, zal, op Zaturdag den 14 Julij 1855, des namiddags 5 uur, in de Herberg van B. D. Wiersma te Pingjum, *bij afbraak*, verkoopen:

Eene HUIZINGE, gekwot. lett. P., no. 106, waarin eene **Grofsmederij** wordt uitgeoefend, staande bij het Kerkhof te Pingjum; bij Jolle Jongsma bewoond en in gebruik.

VOORLOOPIGE BEKENDMAKING.

BUITENPLAATS TOUTENBURG.

Men is voornemens publiek te verkoopen:

Op Zaturdag den 4 Augustus 1855, — MEUBELEN en HUISGERAAD, TUIN- en BOERENGEREEDSCHAP, nader te specificeren, aanwezig op de Buitenplaats *Toutenburg*, onder het behoor van Rijperkerk, bij wijlen Mevrouwe de Douairière van den HWGeb. Heer J. G. Baron van Sijtzama, als eigenares in gebruik geweest.

In de maand September 1855, — al het HOUTGEWAS, zoo wel Stam- en Vruchtboomen, als Hakhout, — benevens op afbraak, — de GEBOUWEN der Buitenplaats, voorzien van eene aanzienlijke hoeveelheid best **Lood.**

In de maand December daaraanvolgende, — de TUINEN, den GROND der Bosschen, en de LANDEN, tot de Buitenplaats behoorende; groot te zamen 5 bunder 19 roede 50 el.

De BUITENTLAATS, — die inmiddels **uit de hand te koop** is, te bevragen ten Kantore van den Notaris ALMA te Bergum, — kan des Maandags en Dingsdags worden bezigtigd, op vertoon van een bewijs van toegang, af te geven door genoemden Notaris.

De Griffier R. BIERSMA, te Heerenveen, zal, ten verzoeke van Jonkheer Mr. F. H. VAN BEIJMA THOE KINGMA, Procureur te Heerenveen, als door de Arrondissements-Regtbank te Heerenveen benoemd tot Curator in de onbeheerde Nalatenschap van Mejufvrouw Margaretha Louisa van Someren, laatst gewoond hebbende te Akkrum, op Zaturdag den 14 Julij 1855, des namiddags drie uren, ten huize van den Logementhouder W. Muurling te Heerenveen, verkoopen: Eene zeer mooije VROUWEN LIJFDRAGT, bestaande in zwarte en gekleurde Zijden en andere Japons, Doeken, Mantels, Hoedjes, Bontwerken, onderscheidene Onderrokken, Broeken, Hembden, Kousen enz., Gouden- en Zilveren Armbanden, Etuis, twee Kerkboeken met zware Gouden Haken, Gouden Horologie en Ketting, benevens andere Goud- en Zilver Kleinodiën, fraaije Chinees verlakte Portefeuilles met zeer mooije Teekeningen, een extra fraai wit Fluwelen Kussen, waarop bloemen zijn geteekend, borduursels en Tapijseriewerken, onderscheidene Sajetten en Zijden, om te bewerken op gezette patronen, Teeken-Portefeuilles, Doozen, Koffers, eene Secretaire en meer andere Goederen; alles des Donderdags en Vrijdags bevorens den verkoop te bezigtigen, telkens van 's morgens 10 tot 's namiddags 2 uren.

VERKOOP VAN MANUFACTUREN.

R. BLOEMBERGEN SANTEE, te Leeuwarden, als door den Heer Regter COMMISSARIS in het faillissement van G. J. Buisman aldaar tot de verkoop benoemd, zal, ten verzoeke van de Heeren Mrs. S. W. TROMP en R. IJ. WARMOLTS beide aldaar, als Curatoren, op Woensdag den 11 Julij 1855 en volgenden dag, telkens des voormiddags 9 uur en des nademiddags 2 uur in de *Korenbeurs* aldaar, verkoopen, de nog tot den faillieten boedel van G. J. Buisman behoorende manufacturen, bestaande hoofdzakelijk in: geruit-, gebloemd- en swart Paramat, Mousselin, Linnen, Dopjes, Batist, Diemet, Merinos, Luster, Bonten, Chelas, Nantjes, gebloemd-, gestreept- en ruw Katoen, Canefas, Engelsch Leer, Pilo, Flanel, Voering, Bombazijn, geruit Gaas, Doeken, Kousen, Sokken en hetgeen meer ter verkoop zal worden aangeboden.

Te bezigtigen op *heden* Dingsdag den 10 Julij, des nademiddags van 2 tot 7 uur.

BOELGOED.

R. BLOEMBERGEN SANTEE, te Leeuwarden, zal, op dagen, uur en plaats voormeld verkoopen: Beste MEUBELEN en HUISGERADEN, bestaande hoofdzakelijk in: Mahoniehouten Garderobe, dito Secretaire, massief dito Trektafel met 5 inlegbladen, Canapé; voorts Ledikant, Tafels, Stoelen, Kinderwagen, Spiegels, Schilderijen, Koper-, Glas-, Tin-, Porcelein-, Aardewerk en hetgeen meer ter verkoop zal worden aangeboden.

Te bezigtigen op *heden* Dingsdag den 10 Julij, des namiddags van 2 tot 7 uur.

Men kan er meubilaire Goederen bijvoegen.

VERKOOP VAN PLANKEN ENZ., DRAAIBANK, TIMMERGEREEDSCHAPPEN EN AFBRAAK.

R. BLOEMBERGEN SANTEE, te Leeuwarden, zal, op Vrijdag den 13 Julij 1855, des voormiddags 10 uur, bij R. J. Niemendal aldaar, verkoopen:

Eene partij NIEUWE PLANKEN van differente lengte en dikte, tot 40 duim breed, DEELEN, JUFFERS, RIB, EIKEN AFVAL, DRAAIBANK, LADDERS, TIMMERGEREEDSCHAPPEN, nieuwe KEGELTAFEL met toebehooren, geschikt voor Kasteleins, en eenige AFBRAAK.

VERKOOP VAN 4 LADINGEN BEKANT ZWOLSCH EIKEN HOUT, BEUKENBOOMEN EN 60 BALKEN.

R. BLOEMBERGEN SANTEE, te Leeuwarden, zal, op Donderdag den 19 Julij 1855, des voormiddags 10 uur, bij de Kazerne aldaar verkoopen:

4 ladingen bekant Zwolsch EIKEN HOUT, bestaande in zwaar Zaaghout, extra mooi KROMHOUT, DAMLEGGERS, HEK- en STEKPALEN, zoo mede eene partij BEUKEN BOOMEN, en voorts 60 beste GREENEN HUISBALKEN, van differente lengte en dikte, zoo als het reeds ter verkoopplaats is liggende.

Eene **melkgevende EZELIN TE HUUR**, den 30 Junij ll. het Veulen geworpen. Te bevragen bij den Kastelein J. J. SMEEDING, te Veenklooster. Brieven *franco*.

NOG TOT ZATURDAG AVOND 14 JULIJ.

Nadat wij besloten hadden het restant van onze alhier nog aanwezige Goederen naar ons Hof-magazijn te zenden, alwaar de toeloop van koopers altijd even groot is, was ons vertrek van hier op Zaturdag den 30 Junij bepaald. Nu wij echter tijding ontvangen, dat ook aldaar de uitverkoop slechts nog weinige dagen kan duren, daar bijna alles is opgeruimd, zullen wij om verdere kosten te sparen het restant der hier nog aanwezige Goederen uitverkoopen, temeer daar onze voorraad nog zeer klein is en wij met zekerheid kunnen aannemen, dat dezelve binnen weinige dagen uitverkocht is. Wij laten derhalve onderstaand overzigt van de nog op onze Magazijnen liggende Goederen volgen, met dien verstande, dat wij, om als vroeger aan het geëerde Publiek het koopen gemakkelijk te maken, van heden af alles 15 pCt. goedkooper geven, dan tot dusverre is geschied en hopen wij door deze prijsvermindering ons doel van eene finale opruiming te zullen bereiken. Wij zijn ten volle overtuigd, dat sints 3 jaren, dat wij in Nederland begonnen zijn, een ieder die van ons gekocht heeft tot de overtuiging is gekomen, dat zoowel in kwaliteit als in prijs geene concurrentie met ons mogelijk is, en dat indien wij zeggen 15 pCt. goedkooper, een ieder zal inzien tot welke ongehoorde lage prijzen men in het bezit van goede en fraaije Linnengoederen kan komen.

De nog voorhandene **LINNENGOEDEREN** zijn alle van beste kwaliteit, en om in allen gevalle geheel UIT TE VERKOOPEN, hebben wij besloten **AAN HEM, DIE VOOR *f* 50 TE ZAMEN KOOPT, HET VOLGENDE TE GEVEN:**

ALLES TE ZAMEN VOOR *f* 50.

- Een stuk KONINGSKROON-LINNEN, voor fijne Heerenhemden of fijne Sloopen.
- Een dozijn fijne LINNEN ZAKDOEKEN.
- Een dozijn fijne HANDDOEKEN.
- Drie fijne ONTBIJT-TAFELLAKENS.
- Een dozijn fijne SERVETTEN.
- Een dozijn fijne BATISTEN ZAKDOEKEN.
- Zes dito met geborduurde hoeken.
- Een fijn ATLAS DAMAST TAFELSTEL met 12 SERVETTEN met Bloemen, Arabesken en Landschappen.
- Een fijn DAMAST TAFELSTEL met 12 SERVETTEN met Ruitjes, Blokjes, enz., enz.
- Een half dozijn fijne THEEDOEKEN.

ALLES TE ZAMEN VOOR *f* 50.

Voorts recommanderen wij 400 Ellen fijn **PELLEGOED**, geschikt om daarvan Kinder-Servetten, Afneemdoeken, Messendoeken, Theedoeken enz. te knippen, de El 10 Cts.; — 46 stuks diverse LINNENS, voor Hemden, Beddelakens, Sloopen enz., het stuk voor *f* 12, 15, 17, 21, 22, 25, 27, 32 tot 36. — Witte LINNEN ZAKDOEKEN met breede Randen, voor Kinderen, het half dozijn 87½ Cts., *f* 1; voor Dames het half dozijn *f* 1.25, 1.50, 1.75, 2, 2.25, 2.50 enz. — FIJNE ECHTE FRANSCHE BATISTE DOEKEN (zuiver Linnen) het half dozijn *f* 1.75, 2, 2.50, 3, 4, 4.50, 5 tot 6.50. — 84 diverse TAFELLAKENS, in verschillende lengten en breedten, à 60, 75 Cts., *f* 1, 1.25, 1.75, 2 tot 2.50. — Eene partij SERVETTEN in zuiver Linnen en ook in half Linnen, het stuk 30, 40, 50 tot 60 Cts., niet minder dan bij de 6 stuks. — FIJNE THEEDOEKEN, FIJNE HANDDOEKEN, *alles voor verminderde Prijzen.*

NB. 38 verschillende fijne en extra fijne damasten Tafelstellen, elk bestaande uit een Tafellaken van 4 à 4½ el lang met 12 groote bij het dessin passende Servetten, en welker fabrieksprijs onszelven *f* 18, 22, 26, 30, 40, 50 tot 120 kost, verkoopen wij voor *f* 6.50, 8.75, 11, 14, 18, 22, enz. enz., en verleenen bij inkoop van verscheidene Stellen nog afzonderlijke gratificatiën, bestaande in fijne Zakdoeken, Handdoeken, Servetten.

Het MAGAZIJN bevindt zich in de Sacramentstraat bij den Heer W. van der WIELEN.

L. HIRSCHFELD & COMP.

B. LANGERHUIZEN, S. J. DE FLINES, L. DE BULL en J. KRIJGSMAN, Makelaars, zullen op last van hunne Meesters, op Maandag den 16 Julij 1855, des middags ten 12 ure, ten huize van A. van Es, in *de Brakke Grond*, in de Nes te Amsterdam, door den Deurwaarder J. A. WORMSER, aan de meestbiedenden presenteren te verkoopen:

Eene partij van **489** VATEN

PORTLAND CEMENT,

PUIKS PUIKE KWALITEIT, *onlangs aangevoerd*.

zeer geschikt tot vochtwerende bepleisteringen en tot waterdigte metselwerken.

Liggende zoo als bij Notitiën, bij de vermelde Makelaars verkrijgbaar, zal worden aangewezen.

Monsters zullen van heden af, op alle werkdagen, te zien en te bekomen zijn in de Steenkooperij van de Heeren de Wed. A. DANCKERTS & ZOON, Prinsengracht bij de Utrechtschestraat te Amsterdam.

MEN VERLANGT TE HUREN tegen 1° Augustus e. k.: Eene fatsoenlijk GEMEUBILEERDE KAMER, op een vrolijken stand en liefst niet te ver verwijderd van de Hoeksterpoort alhier. Adres bij A. VAN ZUIJLEN, vóór den 20 Julij e. k.

Uit de hand te koop:

Een nieuw gewegerd TJALKSCHIP, lang 13 el 4 palm, wijd en hol naar rato, liggende aan de Werf bij P. W. BOORSMA, te Oostermeer.

Uit de hand te koop:

Een Groninger TJALK, lang 19 el 312 streep (68 voet), in meting 60 ton, zeer geschikt tot vervoer van lange Turf; alsmede een PRAAMSCHIP met **Tuigagie**, groot 18 ton. Liggende aan de Werf van J. J. CROLES, Scheepsbouwmeester te IJlst.

BEKENDMAKING.

Ondergeteekende neemt de vrijheid, zich bij zijne geëerde Stad- en Landgenooten beleefdelijk aan te bevelen, hebbende zich gevestigd te Dokkum als Handelaar in WIJNEN en GEDISTILLEERD; Fabrikant van alle LIQUEUREN; benevens eene SIGAREN en TABAKS-AFFAIRE. Steeds zullende zorgdragen voor eene in alles solide bediening.

Dokkum, den 10 Julij 1855. D. HASELHOFF.

VARKENS ZIEKTE.

Een voorbehoed- en geneesmiddel daartoe, wordt dringend aanbevolen, door den Apotheker J. C. H. v. HARINXMA, op de Nieuweburen te Leeuwarden, kostende in beide gevallen slechts 75 cents. — Dat hetzelve voldoet blijkt, onder anderen, uit onderstaand getuigenis van *IJpe Cornelis Zetstra* te Warga, die verklaard heeft, dat zijn Varkens in 1854 *zeer ziek geweest zijn*, doch *allen* genezen zijn geworden door zijn krachtig en niet onsmakelijk poeder. — Voorts debiteert hij met succes, een uitmuntend middel voor

Weeg- of Wandgedierte en Vlooijen,

geheel onschadelijk voor den mensch en voor de meubels, en gemakkelijk in 't gebruik. — Het eerste kost *f* 1, en voor de Vlooijen 25 Cents. — Ook berigt hij bij dezen, dat zijne welbekende

edele STAALWIJN

van Dr. Francourt, à *f* 3 de halve fl. weder voorhanden is, die gebruikt wordt als een onschatbaar middel in algemeene zwakte, en de daaruit voortkomende gebreken, als: *hartklopping, zenuw-toevallen, bloedspuwen, waterzucht, de verwoestende bleekzucht*, voor *wormen, maden* enz. enz. — Alsmede

Dr. BROUILLARD'S WONDERSNUIF,

voor 60 Cents het verzegelde doosje met berigt. — Deze Snuif is voor allerlei zwakke gezigten, zonder onderscheid, van veelzijdig en hoogstbelangrijk nut. Zij bezorgt het oog eene aangename zachtheid en sterkte, die men te vergeefs in vele andere Snuiven zal zoeken. Terwijl zij de bestaande hoofdpijnen, vooral van zenuwachtigen aard, doet bedaren, zoo niet radikaal geneest, en eene allezins weldadige ontlasting aan het hoofd bezorgt.

LET WEL.

Bij T. H. ELZENGA, Winkelier te *Zwaagwesteinde*, is te bekomen beste, sterke ROOP, geschikt tot het **dekken** met **Riet**, waarvan

de 1ste soort per bos (ruim 500 N. E.) kost *f* 1.75
de 2de „ „ „ („ 450 „) „ - 1.25
de 3de „ „ „ („ 400 „) „ - 0.90

franco Leeuwarden, Dokkum of Kollum, in de bestelde Schepen.

Men gelieve in tijds bestellingen te doen, wijl de voorraad gering is.

DU BARRY'S REVALENTA ARABICA

is een Plantenmeel, dat zeer gunstig op de Spijsverterings-Organen werkt en daardoor eene menigte ziekten en onpasselijkheden genezen en voorkomen kan. Er zijn voorbeelden in groote menigte, dat zij zonder hulp van Medicijnen langdurige ongesteldheden genezen heeft. Hoe velen zijn er niet die openlijk verklaarden, dat zij hunne genezing aan haar te danken hadden, en Geneesheeren van erkende kunde en grooten naam hebben de gunstigste resultaten door haar verkregen en bekend gemaakt. Zij is voor Kinderen en Volwassenen als Ontbijt aan te bevelen. Zuigelingen kunnen er mede gevoed en groot gebragt worden. Zieken kunnen geene betere diëet houden dan zich bij de **REVALENTA** te bepalen. Zij kan op verschillende wijzen zeer smakelijk gereed gemaakt worden.

Zij wordt in onderstaande Dépôts verkocht: De kleine Bussen voor 87½ Cts. 1 ℔ *f* 2, 2 ℔ *f* 3½, 5 ℔ *f* 8, 12 ℔ *f* 16.

Amsterdam, Verkoophuis; Assen, H. P. A. v. Gorcum; Bolsward, S. S. Oosterbaan; Dokkum, A. Schaafsma; Franeker, Wed. K. Drager; Gorredijk, S. G. Zwart; Harlingen, P. L. Mirande Pz.; Hindeloopen, David de Jong; Kollum, [illegible]; Leeuwarden, J. J. v. Hagen en A. van Wened; Makkum, J. B. [illegible] Hollin & Co.; Sneek, P. T. Potma; Steenwijk, [illegible] in de andere steden.

HELDER BRANDENDE WASKAARSEN!!!

à 60 Cent per pak; beste PORTORICO-TABAK à 40 Cent, bij de 10 pak à contant, geniet men 10% extra.

Leeuwarden, 10 Julij 1855. JOHs. PLET, *Vleeschmarkt*, no. 5.

DE ZALF EN PILLEN VAN HOLLOWAY

ZIJN EEN UITMUNTEND MIDDEL TER GENEZING VAN **HOOFDSCHURFT.**

H......, M.... en J.. v.. D.. L......, kinderen van P. v.. D.. L......, te *Geertruidenberg*, leden alle drie aan deze zoo zeer onaangename ziekte; Maria echter het meeste, en ofschoon men velerlei middelen daartegen had gebezigd, kwam er geene verbetering in hunnen toestand, en verspreidde zich vooral bij de laatstgenoemde de kwaal over het geheele hoofd, tot groote smart der ouders en van het kind zelve. Het bloed der twee anderen was ook zeer onrein. Eindelijk deden de ouders hunnen drie kinderen de Pillen van Holloway toedienen, ten gevolge waarvan zij in 19 dagen tijds geheel genezen waren. Deze Pillen hebben ook eene uitmuntende kracht ter genezing van alle huidziekten.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt:

DOOSJES PILLEN van *f* 0.80, *f* 1.85, *f* 3, *f* 6.75, *f* 13.50, *f* 20.50.
POTJES ZALF „ „ 0.80, „ 1.85, „ 3, „ 7.05, „ 13.85, „ 20.50.

Zijn op *franco aanvrage*, *à contant*, te bekomen: aan het Hoofddépôt bij den Heer J. STRAATMAN, 's Hertogenbosch; J. C. H. VAN HARINXMA, Leeuwarden; Mej. Wed. H. A. BINKSMA, Harlingen; P. T. POTMA, Sneek; S. SWART, Gorredijk; S. VISSER, Lemmer; S. S. OOSTERBAAN, Bolsward; alsmede Londen, Holloway's Etablissement Strand 244 en New-York, 80 MaidenLane.

VOOR PASSAGIERS EN GOEDEREN **wekelijksche STOOMBOOT- en SCHEEPSGELEGENHEID** van hier naar NOORD- en ZUID-AMERIKA.

Nadere informatien zijn te bekomen bij den Ondergeteekende.

Rotterdam, JAN JACOB DEUTZ,
den 23 Maart 1855. *Boompjes, wijk* 1, *no.* 62.

PS. Attesten van tevredenheid, onderteekend door een honderdtal Landverhuizers, ten mijnen Kantore, van Warfhuizen, provincie Groningen, vertrokken, liggen bij mij ter inzage, waarvan op verlangen gratis afschrift ingezonden wordt.

Billardpartij te Witmarsum,

op **Woensdag den 18 Julij** 1855, ten huize van den Kastelein E. W. MEIJER aldaar. Aangifte namiddags 2 uur.

TOT PRIJS: ***een fraai bewerkt STUK ZILVER.***

De gewone jaarlijksche **HARDDRAVERIJ** te VEENDAM op **den 2 Augustus e. k.**

JB SCHUITEMAKER, Onderwijzer te Workum, verlangt een KWEEKELING, niet beneden de 16 jaar, tegen *f* 100 salaris.

Drie TIMMER- en METSELAARSKNECHTEN kunnen dadelijk werk bekomen bij D. W. VAN DER HEIDE, Mr. Timmerman te Ferwerd. Brieven *franco*.

Men verlangt, om dadelijk in dienst te treden: Een ONDERKNECHT op een **Houtzaagmolen**, ongehuwd. De vereischten zijn: bekwaamheid en goed gedrag; nadere informatien zijn te vernemen bij TH. COOL & ZOON, buiten het Hoogend te Sneek.

EEN LEERLING

kan geplaatst worden, met of zonder inwoning, bij D. J. VAN LON, Confiturier, Koek- en Banketbakker te Leeuwarden.

Bij W. M. DE BOER, Logementhouder te Sneek, is op Dingsdag den 19 Junij laatstleden **vermist** geworden: eene bijna nieuwe DUFFELSCHE JAS. Diegene welke deze bij vergissing mogt hebben medegenomen, wordt verzocht dezelve bij gemelden DE BOER terug te bezorgen.

Bij P. M. FEENSTRA, Boekhandelaar te Bolsward, is thans uitgekomen en algemeen verkrijgbaar gesteld:

FRISIA of **Schets** der **Friesche Volkplanting** in **Noord-Amerika** met een Kaartje van eenige Staten van Noord-Amerika waar de meeste Landverhuizers zich vestigen, — door B. B. HAAGSMA, voorm. Onderm. te Arum. Prijs 60 Cent.

Bij den Boekhandelaar K. VAN HULST, te Kampen, is van de Pers gekomen:

NOG IETS OVER HET ONDERWIJS

AAN DE

Gymnasiën;

IN ANTWOORD AAN DE HEEREN DR. E. J. KIEHL, MR. C. L. SCHULLER TOT PEURSUM EN DR. J. H. SCHUURMANS STEKHOVEN.

DOOR DR. **A. M. A. EKKER.** — Prijs 25 Cents.

DE PROVINCIALE WET

MET DE DAAROVER GEWISSELDE STUKKEN EN GEHOUDENE BERAADSLAGINGEN BIJEENVERZAMELD DOOR MR. J. C. BIJSTERBOS, LID DER GEDEPUTEERDE STATEN VAN OVERIJSSEL, 1e. AFL. 87½ CTS. BIJ INTEEKENING, *f* 1 BUITEN INTEEKENING.

DE ZOON VAN DE KLEPPERMAN,

EENE VERTELLING DOOR

Mevr. ELISE VAN CALCAR.

Schrijfster van Hermine en van eene Star in den Nacht.

2 Deelen, ruim 500 bladz. à *f* 3.80.

DE REGENBOOG,

TIJDSCHRIFT VOOR HET SCHOONE EN GOEDE.

[illegible] Jaargang, No. 4.

[illegible] COURANT-DRUKKERIJ.

BIJVOEGSEL, behoorende tot de LEEUWARDER COURANT van Dingsdag den 10 Julij 1855.

VERKORT VERSLAG *van den toestand der provincie Friesland, in* 1854, *— aan de Staten van dat gewest gedaan door de Gedeputeerde Staten, in de Zomervergadering van* 1855.

HOOFDSTUK I. *Bevolking.* De wettige bevolking der provincie beliep, op den 31 Dec. 1854, 261,413 zielen, of 3802 meer dan op hetzelfde tijdstip in 1853. Zij bedroeg in de steden 29,838 mannen en 33,244 vrouwen, — in de verdere gemeenten 99,414 mannen en 98,917 vrouwen, of te zamen 129,252 mannen en 132,161 vrouwen. Naar de verschillende godsdienstige gezindheden was de bevolking verdeeld, als volgt: Nederduitsche Hervormden 214,660, Fransche of Waalsche Hervormden 111, Engelsche of Presbyteriaansche Hervormden 1, Evangelisch Lutherschen 750, Hersteld Lutherschen 148, Doopsgezinden 15,815, Remonstranten 34, Christelijk Afgescheidenen 5547, Roomsch Katholijken 22,096, Oud Roomschen of die van de Oud Bisschoppelijke klerezij 1, Nederduitsche Israëlieten 2173, Portugeesche Israëlieten 15, tot geene der genoemde gezindheden behoorende 61. — Het getal krijgslieden in de garnizoenen te Leeuwarden en Harlingen beliep, op den 31 Dec. 1854, 663 man, waarvan 613 man te Leeuwarden en 50 te Harlingen. Het geheel der geboorten bedroeg 8475, dat der sterften 5333, dat der huwelijken 2072, dat der scheidingen van tafel en bed 1, dat der echtscheidingen 6. Het getal landverhuizingen naar Noord-Amerika en andere overzeesche gewesten was in 1854 wederom hooger dan in het voorgaande jaar. Het geheele getal der landverhuizers met hunne gezinnen bedroeg 164 of 29 meer dan in 1853.

HOOFDSTUK II. *Regeling en bestuur van het provinciale huishouden.* De verkiezingen, zoo van leden der Tweede Kamer als van de provinciale vertegenwoordiging, liepen geregeld af, en geenerlei gegrond bezwaar werd daartegen bij Ged. Staten ingebragt. Het aantal kiezers, dat bij de verschillende keuzen voor de Tweede Kamer in 1854 aan de stemmingen deel nam, was, voor de gewone aftredingen, in het hoofd-kiesdistrict: Leeuwarden 1386 van de 2936, Sneek 1359 van de 2376, Dockum 847 van de 1492 kiezers, en voor de buitengewone vacature in het hoofd-kiesdistrict Sneek 698 van de 2376 kiezers.

Door Gedeputeerde Staten werden, bij voortduring, overeenkomstig hunne instructie, wekelijks geregeld twee vergaderingen gehouden. Uit de gedane opgaven blijkt, dat de werkzaamheden van dat collegie ook in 1854 weder zijn vermeerderd. Over het algemeen, verrigtte het personeel ter prov. griffie met ijver zijne werkzaamheden.

Het derde gedeelte van den beredeneerden catalogus der prov. bibliotheek is in bewerking. De verzameling van provinciale oudheden, in vereeniging met die, tot het Friesch Genootschap behoorende, zijn thans in het daartoe bestemd afzonderlijk locaal op het paleis van justitie gerangschikt en geordend, waardoor het ontworpen plan tot daarstelling van een kabinet van oudheden van Friesland is verwezenlijkt. De catalogus van dit kabinet is mede onder handen. De geschenken aan de bibliotheek en het kabinet waren talrijk. Van de eerste werd veel gebruik gemaakt en een zeer groot aantal boekwerken werden in 't verloopen jaar aangevraagd en uitgegeven. — Met de rangschikking van het nog ongeorganiseerd gedeelte van het provinciaal archief wordt druk voortgegaan.

Het veel omvattend werk der zamenstelling van den nieuwen atlas der provincie loopt ten einde.

De verhouding tusschen ontvangsten en uitgaven gedurende 1854 was, over 't geheel, minder gunstig, dan over 1853, toen de eersten de laatsten aanzienlijk overtroffen, terwijl over 1854 het tegengestelde plaats vond. Dit wordt echter gezegd, slechts tijdelijk te zijn en niet op den toestand der provinciale finantien in 't algemeen te kunnen worden toegepast, die veeleer bij voortduring gunstig mogen worden genoemd. De provinciale geldleeningen worden geregeld door aflossing verminderd.

HOOFDSTUK III. *Huishouding der gemeenten.* In den stand der zaken, betrekkelijk de vereeniging en splitsing van gemeenten, is sedert het vorig verslag geene verandering gekomen. In den loop van 1854 werden door de Gemeente-Besturen afgekondigd 126 verordeningen, tegen wier overtreding straf is bedreigd, — 31, tegen wier overtreding geene straf is bedreigd, en 3 besluiten en verordeningen, houdende intrekking van vroeger vastgestelde verordeningen.

De gemeente-archieven verkeeren over 't geheel in goeden staat. De groote waarde en rijkdom van stukken van dat te Leeuwarden voor de geschiedenis en het administratief belang dier stad blijken hoe langer zoo meer. De stedelijke bibliotheek aldaar werd evenzeer vermeerderd als de belangrijke verzameling van platen en portretten van gebouwen en personen, die tot de stad in betrekking stonden.

De begraafplaatsen zijn in meest alle gemeenten in voldoenden toestand, en daar, waar politie-verordeningen omtrent dit onderwerp bestaan, worden zij naar behooren gehandhaafd.

Bij vergelijking der ontvangsten en uitgaven, kan wederom worden opgemerkt, dat de gemeentelijke financiën in geen ongunstigen toestand verkeeren. Het bedrag der hoofdelijke omslagen was intusschen weder meer dan in 1853. De gewone en buitengewone hoofdelijke omslagen nl. beliepen *f* 271,769.92½ of *f* 30,460.62½ meer dan in het vorige jaar. Omtrent de opbrengst der gemeente-opcenten op de directe belastingen en de plaatselijke accijnsen kan, daar de uitkomst der gemeente-rekeningen, over 1854, nog niet bekend zijn, alleen worden opgegeven, dat haar geheel bedrag in alle gemeenten, over 1853, was *f* 661,392.15, of *f* 22,242.89½ meer dan in 1852.

HOOFDSTUK IV. *Medische politie.* Zeer gunstig was, gedurende het jaar 1854, in de meeste gemeenten, de gezondheidstoestand der menschen. De *Cholera-Morbus*, die in andere provinciën onzes vaderlands weder zoo vele menschenlevens vernietigde, bepaalde zich slechts tot enkele gevallen in dit gewest, en wel te Leeuwarden, in het begin des jaars, tot 13 personen, waarvan slechts 5 stierven, en later in October tot 5, waarvan 3 stierven, en te Harlingen, waar een reeds als lijdend aangebragt persoon aan de ziekte bezweek. De kinderpokken werden weder in sommige gemeenten waargenomen, o. a. te Koudum, waar zij van het begin van Julij tot het einde des jaars in 27 huisgezinnen bij 92 personen heerschten, en waarvan 7 aan de gevolgen overleden. De kinkhoest heerschte in verscheidene gemeenten onder de kinderen, hier en daar mede met doodelijken afloop. Gevallen van typhus deden zich in enkele gemeenten nog al menigvuldig voor en onderscheidene lijders stierven aan de ziekte. Voor zoo ver daarvan opgaven zijn gedaan, blijkt, dat van het getal gevaccineerden in het jaar 1854, 1521 de kunstbewerking gratis en 1812 haar tegen belooning ondergingen. Uit een medegedeeld overzigt van het getal der van 1841 tot en met 1854 in deze provincie gedane inentingen en van de verhouding daarvan tot de geboorten en bevolking blijkt, wonderlijk genoeg, dat de belangstelling in dit zoo heilzame voorbehoedmiddel tegen de verschrikkelijke kinderziekte niet schijnt te vermeerderen.

Onder het rundvee bleef ook in 1854 de besmettelijke longziekte heerschen, doch niet in die mate als in 1853, daar het getal bekende gevallen, toen niet minder dan 3155, tot 2933 (2850 doodingen en 83 sterfgevallen) daalde. Van dit getal werden aangetast op stal 2127 en in de weide 806. In het geheel heerschte de ziekte op 478 stallen of weiden (tegen 494 in 1853), waaronder 93, waarop zij reeds op het einde van 1853 was uitgebroken. Op 104 stallen of weiden vertoonde zich de ziekte voor de *tweede*, en op 2 voor de *derde* maal. Onder 223 beslagen ontstond de ziekte, terwijl het vee op stal was, en onder 162, tijdens het zich in de weide bevond. Terwijl, in 1853, 8 gemeenten van die ziekte verschoond bleven, was dit getal in 1854 slechts 4, waaronder 3, die ook vroeger reeds onbesmet waren geweest. De verhouding van het totale cijfer der longziekte-gevallen in 1854 tot dat der runderen, in Friesland aanwezig (197,356), was ongeveer $1.5^{0}/_{0}$ tegen $1.6^{0}/_{0}$ in 1853. Gezond werden verklaard de runderen van 424 stallen of weiden, waaronder 2 gemeenscharren. De zaak der inenting van het rundvee maakte vele vorderingen. Het geheele getal der runderen, waarop de kunstbewerking in 1854 werd verrigt, bedroeg ruim 3700, meestal behoorende tot gezonde beslagen.

Met uitzondering van de longziekte leed het rundvee, even als varkens, schapen en paarden, weinig aan andere kwalen. In de gemeente IJlst stierven aan het miltvuur 4 runderen en 1 paard.

Het krankzinnigen-gesticht te Franeker onderging in 1854 vele verbeteringen, doch er bleven niettemin nog aanzienlijke gebreken in bestaan. Op den 1 Januarij 1854 waren onder behandeling 38 mannen en 36 vrouwen; in dat jaar werden opgenomen 16 mannen en 16 vrouwen, zoodat in het geheel werden verpleegd 54 mannen en 52 vrouwen. In 1854 werden afgevoerd 10 mannen en 11 vrouwen, op 1 Jan. 1855 bleven alzoo in behandeling 44 mannen en 41 vrouwen. Van de afgevoerden waren: hersteld 6 mannen en 5 vrouwen, verbeterd 1 man en 2 vrouwen, gebleken niet krankzinnig te zijn 1 man, overleden 2 mannen en 4 vrouwen. De ontvangsten van het gesticht waren *f* 16,790.36 en de uitgaven *f* 15,383.32. Batig saldo dus *f* 1,407.04.

HOOFDSTUK V. *Nationale Militie en Schutterijen.* Tot de loting voor de nationale militie werden ingeschreven 2721 jongelingen. Het *gewoon* contingent bedroeg 710 en het *buitengewoon* 26 man, te zamen 736 man, waarvan werden ingelijfd 728 man. De geheele sterkte der schutterijen in deze provincie bedroeg: dienstdoende, actief 949, reserve 1190, te zamen 2139; rustende, actief 3033, reserve 3904, te zamen 6937, — totale sterkte 9076; eerste ban der dienstdoende schutterij, 1968 (waaronder 863 in reserve); eerste ban der rustende schutterij, 6891 (waaronder 3298 in reserve), — totale sterkte 8859.

HOOFDSTUK VI. *Kerkelijke Zaken.* De toestand der kerkgebouwen bij de Hervormden kon, over 't algemeen, goed worden genoemd. Door onderscheidene predikanten der classis van Dokkum en door de classis van Heerenveen werd aan Z. M. een adres ingediend, om verhooging der schrale predikants-tractementen, meer bepaaldelijk van de zoogenaamde suppletien. Zr. Ms. beslissing was bij het einde van 1854 nog niet bekend. Over 1853 werden door Z. M. weder onderscheidene gratificatien of personele toelagen aan predikanten enz. verleend.

Het Roomsch Katholijk kerkwezen te Leeuwarden onderging verandering doordien bij Kon. besluit de 4 aldaar als afzonderlijke ligchamen bestaande kerkgemeenten opgeheven en in plaats daarvan twee parochien, die van den *H. Bonifacius* en die van den *H. Dominicus* opgerigt werden. Door die verandering bestaat thans het in deze provincie gelegen kerkelijk grondgebied der R. Katholijken, ressorterende onder het aartsbisdom van Utrecht, uit 29 gemeenten, waarvan 12 tot het Dekenaat Heerenveen en 17 tot het Dekenaat Leeuwarden behooren.

Onderscheidene legaten werden vermaakt aan de volgende instellingen van kerkelijken en bijzonderen aard, als: aan de diakonie der doopsgezinde gemeente te Grouw *f* 1000, door wijlen M. J. Jelles; aan die te Bolsward *f* 1000, door wijlen F. S. Sikkema, te Dedgum; aan de diaconie der hervormde gemeente te Deinum *f* 500, door wijlen T. J. Belstra; aan die te Augustinusga *f* 200, door wijlen J. W. Faber, wed. S. G. Zuidersma; aan die te Oosterbierum, een perceel bouwland, onder Oosterbierum, groot 1 b. 24 r. en 20 e., door wijlen G. J. Buren; aan die te Molkwerum *f* 100, door wijlen H. J. de Jong; aan die te IJlst *f* 100, door wijlen Leeuwkjen W. Hoekstra; aan die te Terhorne *f* 100, door wijlen G. G. Postma; aan het nieuwe Stads Weeshuis te Leeuwarden *f* 500, door wijlen Vrouwe M. W. Crommelin, geb. Brouwer; aan de algemeene armen te Terhorne *f* 100, door wijlen G. G. Postma; aan het genootschap van Moederlijke Weldadigheid te Leeuwarden *f* 100, door wijlen den heer E. S. Reijzer, die voorts nog heeft gelegateerd: aan het Israël. genootschap, gevestigd te Leeuwarden, onder de zinspreuk *Ohavy Thora*, een huis aldaar, geschat op *f* 1600; aan nog 5 andere zoodanige genootschappen aldaar ieder *f* 100 en aan een zesde *f* 50 en eindelijk aan de hulpkas voor Israëlieten te Leeuwarden *f* 50. Voorts werd door wijlen Geesje M. Bakker, te Sneek, wier nalatenschap op *f* 590 werd geschat, tot haar erfgenaam gesteld de diaconie der Hervormde Gemeente te Sneek. Eindelijk werd door wijlen mejuffer Adama, te Franeker, een fonds ingesteld, onder den naam van *Adama-fonds.* De daaraan door de erflatersche besproken goederen zijn geschat op *f* 100,000 en de bestemming daarvan is, om uit de inkomsten jaarlijks *f* 500 te besteden tot zedelijke opleiding en onderwijs van 4 R. Katholijke kinderen, en de overige inkomsten voor ⅔ aan de R. Kath. kerk te Franeker en voor ⅓ aan die te Oosterwierum uit te keeren.

HOOFDSTUK VII. *Onderwijs, kunsten en wetenschappen.* Bij het onderwijs vielen, over 't algemeen, weder ontwikkeling en verbetering op te merken. Het getal scholen klom van 352 tot 357, zij werden bezocht door 24,588 jongens en 19,206 meisjes (te zamen 43,794) na aftrek van 628 j. en 466 m. (te zamen 1094), die op meer dan een schoolstaat voorkwamen en daardoor dubbel werden geteld. Bij eene vergelijking dezer getallen met die van het vorig jaar, blijkt, dat 204 j. en 362 m. (te zamen 566 leerlingen) als aanwinst zijn te beschouwen. Onder de gezamenlijke leerlingen waren 6805 boven de 12 en 1054 beneden de 5 jaren. Het getal kinderen, die in de openbare scholen gratis onderwijs genoten, was, als volgt: *a.* van de *bedeelden:* op 15 Januarij 5789 (3078 j. en 2711 m. en op 15 Julij 4817 (2539 j. en 2278 m.), *b.* van de behoeftige *onbedeelden*: op 15 Januarij 5671 (3038 j. en 2633 m.) en op 15 Julij 4942 (2635 j. en 2307 m.). Het getal kinderen uit den minvermogenden stand, die in 1854 nog geen gebruik van het onderwijs konden of wilden maken, bedroeg vermoedelijk 1749. Tot het onderwijzend personeel der openbare scholen behoorde 352 hoofdonderwijzers of als zoodanig tijdelijk fungerende (t. w. 8 van den 1sten, 276 van den 2den, 65 van den 3den, 1 van den 4den en 2 zonder rang) en 5 hoofd-onderwijzeressen; voorts 149 ondermeesters (als 70 van den 2den, 67 van den 3den en 12 van den 4den rang) en 7 secondantes. Het getal bijzondere scholen der 1ste klasse klom van 1 tot 2, gezamenlijk bezocht door 90 leerlingen (23 j. en 67 m.); die der 2de klasse verminderden van 13 tot 12, bezocht door 446 leerlingen (250 j. en 196 m.). Voor subsidien van het lager onderwijs werd in 't geheel verstrekt *f* 166,835.82. Het getal bewaarscholen klom van 24 tot 25, bezocht door 2079 leerlingen (1008 j. en 1071 m.); dat der dag- en kostscholen was 9, met 460 leerlingen (305 j. en 155 m.); dat der herhalingscholen klom van 29 tot 39, bezocht door 1210 leerlingen (696 j. en 514 m.); dat der zondagscholen verminderde van 13 tot 11, bezocht door 592 leerlingen (290 j. en 302 m.). De vroeger te Gorredijk bestaande werkschool wordt niet meer opgegeven, daarentegen zijn 3 nieuwe opgerigt, bezocht door 33 leerlingen van het vrouwel. geslacht. Het getal zangscholen was 55, of 7 minder dan in 1854, met 1992 leerlingen, als 1111 van het mannelijk en 881 van het vrouwelijk geslacht. Het getal leerlingen op de wis- en zeevaartkundige school te Harlingen was 90, op die te Nes op Ameland 31. Te Franeker tracht men eene gymnastie-school te vestigen De zwemschool en bad-inrigting te Leeuwarden telde 174 geabonneerden of 29 minder dan in 1853. — Door de prov. Commissie van onderwijs werden in 1854 toegelaten 12 school-onderwijzers van den 2den, 25 van den 3den en 20 van den 4den rang, benevens 6 als huis-onderwijzers en 9 als schoolhouderessen. Het getal onderwijzers-gezelschappen was 35, met 509 leden. Het getal Latijnsche scholen of gymnasien bleef 8, met 111 leerlingen, of 14 meer dan in 1853. Daarvan waren te Leeuwarden 35, Sneek 22, Franeker 18, Dokkum 17, Harlingen 15, Joure 3 en Stavoren 1. De school te Bolsward werd weder niet bezocht.

De beoefening van kunsten en wetenschappen ging steeds voort. Zoo al van sommige der daartoe bestaande vereenigingen de werking naar buiten niet zoo zeer in het oog valt, mag men toch met grond aannemen, dat het nut, dat zij stichten, veelzijdig is en niet zonder invloed blijft op de zedelijke en verstandelijke ontwikkeling des volks. — Op de stads teekenschool te Leeuwarden werd onderwijs gegeven aan 77 jongelingen in het handteekenen en aan 42 in het bouwkundig teekenen; op die te Harlingen aan 24 in het bouwkundig teekenen; op die te Sneek aan 12 in het bouwkundig en aan 43 in het handteekenen; op die te Dragten aan 66 in het handteekenen en aan 18 in het bouwkundig teekenen.

Het Friesch Genootschap voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde bleef, wat het getal leden betreft, nagenoeg op gelijke hoogte. Het zette zijne werkzaamheden onafgebroken voort. Het Selscip foar Frysce tael in scriftenkinnisse nam niet alleen in het tal van leden toe, maar mogt zich ook over zijnen inwendigen bloei verheugen. De Maatschappij van schilder- en teekenkunst in Friesland, gevestigd te Leeuwarden, telde 165 aan gewone, buitengewone, militaire en honoraire leden. Gezelschappen ter beoefening der toonkunst zijn verscheidene in dit gewest aanwezig. In het cijfer der natuurkundige Genootschappen kwam geene verandering. Dat te Leeuwarden telde 48 gewone en 7 eereleden; dat te Sneek niet minder dan 93; dat te Workum 17 gewone en 5 buitengewone; dat te Dragten 77. De afdeeling Friesland der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der geneeskunst nam in bloei toe en telde 78 gewone leden.

HOOFDSTUK VIII. *Armwezen.* Niettegenstaande den voortdurend hoogen prijs der eerste levensbehoeften, kan de staat van het armwezen in 1854 geacht worden weinig minder gunstig te zijn geweest dan in 1853. Het getal bedeelden is wel 3000 en het bedrag der bedeeling ruim 10 pct. hooger dan in 1853 opgegeven, doch deze verhoogingen zijn slechts schijnbaar en bijna uitsluitend het gevolg der, in voldoening aan de nieuwe Wet op het Armbestuur, bekomen meerdere opgaven. Het getal bedeelden stond gemiddeld tot de bevolking als 18½ tot 100, en wel in de steden 24½ en in de verdere gemeenten als 17 tot 100. Ieder bedeelde heeft door elkander gevorderd *f* 18,61⅔, en wel in de steden *f* 18,18⅓ en in de verdere gemeenten *f* 18,81½. Bij de gedane opgaven, zijn de instellingen van weldadigheid weder verdeeld in 2 hoofdsoorten, als: *a.* die, strekkende ten behoeve of tot het verzorgen der armen, ook door werkverschaffing; *b.* die, welke het voorkomen van armoede te doel hebben. De uitgaven voor de eerste instellingen bedroegen zuiver *f* 933,716,10 of *f* 80,661.63½ meer dan in 1853; terwijl hare ontvangsten waren *f* 1,033,910,57½ of *f* 145,267,27 minder dan in 1853. Dit

laatste is intusschen slechts schijnbaar en vloeit voort uit de veranderde inrigting der opgaven, krachtens de nieuwe Wet op het Armbestuur. — De uitgaven der tweede hoofdsoort waren f 933,154,63, of f 116,019,59 meer dan in 1854; hare ontvangsten waren f 959,579,32½, of f 78,858,90 meer dan in 1853. In de banken van leening, 10 in getal, werden in 1854 ingebragt 160,056 panden, beleend met f 363,224.90. In 1853 was het eerste cijfer 155,150 en het tweede f 342,000.95. De terugbetaalde gelden voor geloste panden beliepen in 1854 f 342,990, tegen f 329,601.83 in 1853, en de intrest, daarop door de banken genoten, f 16,173.45½ tegen f 15,570,26½ in 1853. De zieken- en begravenisbussen, 31 in getal, telden, in 1854, 17,331 deelnemers of 6 meer dan in 1853. Het verschil wordt nogtans gezegd grooter te zijn, daar van 4 bussen de gevraagde opgaven niet zijn ontvangen. Zij deelden aan 901 personen te zamen uit f 28,268.56½, tegen 964 personen en f 30,131.76½ in 1853. De inlagen in de spaarbanken, 11 in getal, beliepen f 127,018.30 of f 1531.06 minder dan in 1853. Het getal deelnemers nam evenwel toe. Het bedrag der reserve-fondsen bij die banken was f 65,358.54, of f 3412.52½ meer dan in 1853. Het getal deelnemers in de spaarkassen, 7 in getal, was 951 en het bedrag der inlagen f 6807.46, tegen f 6330.52½ met 1037 deelnemers in 1853. Het bedrag van hare reserve-fondsen was f 873.49½ en in 1853 f 451.00½. De hulpbank te Leeuwarden deed 146 voorschotten, van f 5 tot f 100, tegen 4% aan 121 personen; die te Holwerd aan 21 personen 30 voorschotten van f 5 tot f 50. Van de hulpkas te Harlingen zijn geene opgaven ontvangen. De hulpkas te Dokkum verleende 217 voorschotten aan 117 personen, tot een gezamenlijk bedrag van f 4,756.56; die voor Israëlieten te Leeuwarden (met 109 contribuerende leden en 13 donateurs) aan 123 personen 278 voorschotten tot eene totale som van f 6369. — Het getal administratien of besturen voor huiszittende armen was 696, of 17 meer dan in 1853; dat der commissien en vereenigingen voor de uitdeeling van levensmiddelen en brandstoffen gedurende den winter 11; dat der genootschappen tot het verleenen van onderstand aan behoeftige kraamvrouwen 4; dat der godshuizen 63 en dat der gast- of ziekenhuizen 2. Door de besturen voor huiszittende armen werden bedeeld onafgebroken gedurende het geheele jaar 17,858, tijdelijk 28,428, of te zamen 3112 meer dan in 1853. De besturen voor schamele armen ondersteunden 265 armen. De daartoe bestaande genootschappen gaven aan 204 kraamvrouwen onderstand, zijnde 59 minder dan in 1853. In de godshuizen werden verpleegd zoo ouden en gebrekkigen als kinderen 2643, of 140 minder dan in 1853. Tot de werkplaatsen van liefdadigheid werd door 1304 personen, of 74 meer dan in 1853, de toevlugt genomen.

Uithoofde sedert de invoering der nieuwe Wet op het Armbestuur nog slechts korten tijd is verloopen, verklaren Ged. Staten, dat het hun niet mogelijk is, nu reeds bepaalde resultaten omtrent hare werking mede te deelen.

HOOFDSTUK IX. *Openbare veiligheid en gevangeniswezen.* De veiligheid van het algemeen, zoo der personen als eigendommen, werd naar behooren gehandhaafd. Van de dienst der hulp marechaussée werd, met goede uitkomsten, voor de openbare rust en veiligheid gebruik gemaakt. De staat der brandbluschmiddelen was, in 't algemeen voldoende. Het getal branden, voor zoover opgegeven, was 16, gelijk in 1853.

In de strafgevangenis te Leeuwarden ondergaat de bevolking bij voortduring vermindering. Den 31 Dec. 1854 bestond zij uit 477 personen, zijnde 16 minder dan op hetzelfde tijdstip in 1853. Sedert 1849 is de bevolking met 418 en dus met nagenoeg de helft verminderd. De gezondheidstoestand der gevangenen heeft zich ook in 1854 gunstig bestendigd. Orde en tucht werden behoorlijk gehandhaafd. Slechts weinige straffen behoefden te worden opgelegd, doch daarentegen werden vele premien toegekend. De bibliotheek der gevangenen bevat thans 801 boekwerken, te zamen 1558 deelen uitmakende. Het godsdienstig- en schoolonderwijs leverde, naar het scheen, goede vruchten.

De gemiddelde bevolking in het huis van burgerlijke en militaire verzekering te Leeuwarden was 18 meer dan in 1853. Bij afwisseling waren aanwezig 613, zijnde 144 meer dan in het vorige jaar. De gezondheidstoestand was zeer gunstig en door de invoering en goede naleving van een nieuw reglement van orde en tucht waren de toegepaste straffen veel minder dan vroeger. Aan het godsdienstig- en schoolonderwijs werd bestendige zorg gewijd. Het kon dan ook als voldoende worden beschouwd. — De bevolking der huizen van arrest te Sneek en Heerenveen wordt niet opgegeven. Hetzelfde, wat omtrent het evengemelde gesticht te Leeuwarden is gezegd, geldt nagenoeg ook ten aanzien van deze huizen.

HOOFDSTUK X. *Rijksmiddelen.* De opbrengst der rijksmiddelen, in hoofdsom, opcenten en verhooging, over 1854 of over 1854/55, was wegens: *a.* dir. belastingen f 1,785,193.86½; *b.* in- en uitgaande regten f 81,441.88; *c.* accijnsen f 1,445,839.21; *d.* zegel-, registratie-, griffie-, hypotheek- en successie-regten f 782,720.95½; *e.* regten van den waarb. op de goud- en zilverw. f 32,799.63½; *f.* inkomsten der domeinen f 74,827.20½; *g.* posterijen f 71,474.26; te zamen f 4,274,296.41 of f 163.822.58 meer dan over 1853.

HOOFDSTUK XI. *Waterstaat.* Het nog steeds hangende plan van verbetering der rivier *de Tjonger* kan niet worden gezegd der verwezenlijking naderbij te zijn gekomen. De kanalen en vaarten, waarvan het onderhoud op de provincie rust met de daartoe behoorende werken, werden in behoorlijken staat onderhouden. De slatting der Dokkumer-Ee kreeg in 1854 haar volledig beslag; doch de finantiële beëindiging dezer zaak werd nog verhinderd door omstandigheden, die men echter vertrouwt, dat weldra zullen zijn opgeheven. De zeeweringen verkeerden in goeden staat van onderhoud. Als een bewijs, dat de zaak der zeeweringen door de betrokken dijksbesturen niet wordt verwaarloosd, wordt opgegeven, dat het bedrag der daarvoor in 1854 besteede sommen niet minder was dan f 268,349.31, of nog f 60,242.50½ meer dan in 1853. De duinen op Ameland werden in goeden staat onderhouden, even als de geul *de Balg.* De kust-lichttorens op Schiermonnikoog werden voltooid.

De ontginning van het hoog veen ging haren geregelden gang. Voor de verveening van lage gronden werden 32 vergunningen aangevraagd, zijnde 13 meer dan in 1853.

HOOFDSTUK XII. *Wegen.* De vier in de provincie aanwezige groote rijkswegen werden naar behooren onderhouden. Hetzelfde was het geval met de provinciale wegen. Verschillende in aanleg zijnde wegen werden in 1854 voltooid. Van anderen wordt dit in 1855 te gemoet gezien. Onderscheidene plannen tot den aanleg van nieuwe wegen zijn aanhangig. Het geheel der kosten tot verbetering der kunstwegen sedert 1842 was f 1,650,472.52½, waarin door de provincie is bijgedragen f 363,787.86. Daarvan werd reeds op de begrootingen uitgetrokken f 149,444.95, terwijl het overige nog moet worden aangebragt. Het bedrag der door het rijk daartoe verleende subsidien is f 107,300. Voor de goede in standhouding der gemeente-, polder- of buurtwegen enz. werd, zoo ver uit de verslagen der gemeente-besturen blijkt, de noodige zorg gedragen. Bij onderscheidene besturen zijn nog plannen aanhangig tot verbetering van bestaande of aanleg van nieuwe wegen.

HOOFDSTUK XIII. *Landbouw.* De landbouw kon, wat het jaar 1854 betreft, met regt als zeer gunstig worden genoemd. De prijzen der landen, zoowel in huur als in koop, waren hoog, doch niet onevenredig aan de voordeelen, die zij opleverden. Bij voortduring ondergingen de wijze en middelen van uitvoering verbetering, door het gebruik maken van nieuwe werktuigen of het in toepassing brengen van nieuwe ontdekkingen op het gebied der landbouwkunde. De Maatschappij tot bevordering van den landbouw telde, bij het begin van 1854, 969 leden.

De hoeveelheid der beteelde bunders en de opbrengst der verschillende gewassen in 1854 was, als volgt: rogge 8245½ b., opbrengst 6100.1 last; wintergarst 2259 b., 3309.28 l.; zomergarst 718¼ b., 919.20 l.; haver 5152½ b., 6744.½ l.; tarwe 3623½ b., 3037.20 l.; winterkoolzaad 3747½ b., 3324.23 l.; zomerkoolzaad 160 b., 147.5 l.; boekweit 5434 b., 4567.20 l.; vlas 3891½ b., 2,324.066½ ned. p.; lijnzaad 3891½ b., 1191.25 l.; duiveboonen 236½ b., 208.8 l.; witte boonen 43¾ b., 30.22½ l.; gekleurde boonen 16½ b., 11.7 l.; paarde boonen 1904½ b., 1425.23 l.; groote boonen 957¾ b., 955.1 l.; witte erwten 19¼ b., 25.11 l.; groene erwten 718¾ b., 496.9½ l.; graauwe erwten 180 b., 136.18 l.; aardappelen 8105¼ b., 31,571.16 l.; klaver 596½ b., 36.19 l.; cichorei 1067 b., 16,692.971 ned. p.; kanariezaad 87 b., 73.14 l.; zandrapen 1619 b., 2342.20 l.; spurrie 1492½ b. (de opbrengst kon niet worden opgegeven); kool 67 b., 300,900 stuks (van 30 bunders, — van de overige 37 niet bekend); gele- en koolrapen 14 b., 135 l.; wortels 16 b., 75 l. — Buitendien zijn 72,535 bunders gebruikt tot weidland, hebben 438 b. braak gelegen of zijn als nieuwland beweid en zijn ongeveer 500 b. gebezigd tot droogveld van turf. Van 106,539¼ b. hooiland werd verkregen 312,458,123 p. hooi. De gronden, met hout beplant, beslaan eene oppervlakte van 6727½ b. In 1854 werden ontgonnen 232 b., waarvan 105 b. zandgrond en 127 b. veengrond waren, en die allen tot bouw- en weidland werden aangelegd.

Door eene meer naauwgezette aanfokking van de veesoorten, werd het ras volmaakter; de verbetering der weilanden bragt daartoe ook niet weinig bij. De sterkte van den veestapel was, als volgt: hengsten 93, ruinen 8895, merrien 12,358, veulens 1308, stieren 3148, slagtossen 1523, koeijen 155,753, kalveren 36,128, ezels en muilezels 63, schapen 96,727, varkens 11,389, bokken en geiten 783. Over het geheel is de veestapel, sedert een jaar vroeger, merkelijk in sterkte toegenomen. Hetzelfde was het geval met zijne waarde, die sedert 1853 met f 1,999,550.75 of ruim ⅙ van het geheel vermeerderde. Door de belangrijke sterfte van jonge konijnen leverden de daargestelde inrigtingen voor de konijnenteelt geene gunstige uitkomsten op. Volgens de omtrent het pluimgedierte gedane opgaven, waren aanwezig: 127 zwanen, 881 ganzen, 36,887 eenden, 202 kalkoenen, 73,872 hoenders, 8825 duiven, 25 paauwen en 7 poelepintades, zijnde, in 't algemeen, minder dan in 1853, als gevolg der duurte van het voeder. Er werden gehouden 24,750 bijenkorven, of 56 minder dan in 1853. Van 186 korven is de opbrengst niet opgegeven; de overige 24,564 korven leverden op 90,123 p. honig en 11,029 p. was.

HOOFDSTUK XIV. *Verveening, jagt en visscherij.* De hoeveelheid tonnen gegraven of getrokken turf in 1854 was: laag veen 2,218,051, of 8824 tonnen minder dan in 1853, en hoog veen 2,422,440, of 300,528 tonnen meer dan in 1853. Het getal arbeiders, in de veenderijen werkzaam, was 6990, waaronder, even als vroeger, vele vreemdelingen.

De toestand van het jagtveld was, over 't algemeen, gunstig te noemen. In 1854 werden afgegeven 267 groote en 167 kleine jagt-acten. Er werden geregistreerd 25 eendenkooijen, 37 duiventillen en 5 zwanendriften. In sommige gemeenten had men weder veel last van wilde konijnen, in andere van vossen. Aan de respectieve burgemeesters in de provincie werden, tot het bekomen van premien, vertoond: 2 moervossen, 13 niet volwassen vossen, 6 marters, 521 bunsings, 29 hermelijnen, 1137 wezels, 18 arenden, 315 valken, 164 havikken, 368 sperwers, 75 wouwen en 6 bunsings.

Door de visschers werd geklaagd, dat de paling-visscherij niet zoo gunstig was als vroeger. Baars en snoek waren in de meren tamelijk veel voorhanden. Er werden in 1854 afgegeven 193 groote en 737 kleine visch-acten. — Tot de kustvisscherij werden gebezigd 35 schepen, als van Ameland 7 en uit Westdongeradeel 28, gezamenlijk bemand met 182 personen, zijnde in het geheel 1 vaartuig en 12 schepelingen minder dan in 1853. De uitkomsten der visscherij waren weder ongunstig. De geringe prijs, die de visschers voor hunne waar krijgen, wordt toegeschreven aan de omstandigheid, dat zij, over 't algemeen, genoodzaakt zijn ze aan de opkoopers over te doen. De botvisscherij in de Zuiderzee was niet gunstig, even zoo de haringvangst. — De schelpvisscherij, waartoe alleen te Makkum 32 schepen worden gebezigd, bemand met 80 à 90 personen, was voordeelig en leverde goede verdiensten op.

HOOFDSTUK XV. *Ambachts- en fabrijk-nijverheid.* Gedurende het jaar 1854 werden in de provincie uitgeoefend 81 verschillende ambachten door 5549 meesters en 6700 knechten. Nopens den voor- of achteruitgang der ambachts-nijverheid kunnen, over 1854, nog geene bepaalde opgaven worden gedaan. Men meent echter, dat de duurte der levensmiddelen ook in 1854 weder eenen ongunstigen invloed op de ambachts-nijverheid heeft uitgeoefend, althans wat het loon betreft, daar het niet is gebleken, dat er eene verhooging van arbeidsloon plaats vond, gelijken tred houdende met den hoogen prijs der eerste levensbehoeften.

Gedurende 1854 werden in de provincie gedreven 65 verschillende fabrijken, door 1451 fabrijkanten, waarbij werkzaam waren 4566 personen, als 3100 mannen, 150 vrouwen, 1245 jongens en 71 meisjes. Bij 13 fabrijken waren stoomtuigen in gebruik, met 145½ paardenkrachten. De toestand der fabrijken, in het algemeen, mogt als gunstig worden beschouwd. Dit neemt echter niet weg, dat eene enkele fabrijk soms kwijnde, middelerwijl de overigen bloeiden. De zaak der oprigting van eene industrie-school te Leeuwarden is nog steeds hangende.

Het getal arbeiders in 1854, tot geene ambachts- of fabrijk-nijverheid, maar tot andere werkzaamheden gebruikt, bedroeg 42.898, waarvan 20,545 mannen, 10,808 vrouwen, 6812 jongens en 4733 meisjes. Met het oog op de duurte der levensmiddelen, mogt hun loon, in het algemeen, karig worden genoemd.

HOOFDSTUK XVI. *Handel en scheepvaart.* Omtrent den binnenlandschen handel zijn geene bijzondere opgaven ontvangen, behalve wat de gemeente Leeuwarden betreft, van waar de Kamer van koophandel en fabrijken mededeelt, dat de groothandel zich in 1854 niet belangrijk konde uitbreiden en de voordeelen, in het algemeen, beneden die van 1853 bleven. Ten aanzien van den kleinhandel meldt zij, dat deze zich over geen gebrek aan debiet had te beklagen, maar dat de prijzen der eerste levensbehoeften daarop eenen ongunstigen invloed uitoefenden.

De buitenlandsche handel vermeerderde en getuigde van toenemende welvaart. De voornaamste artikelen van in- en uitvoer waren de volgende: *Invoer.* Ongezaagd hout 40,024 ton, staafijzer 13,967 pond, gesmeed ijzer 50,319 pond, steenkolen 55,460 mud, soda-asch 165,921 pond, rijst 46,033 pond, granen enz. 789 last, oesters 4000 stuks, ruw zout 2,400,965 pond, ongesponnen katoen 1,186,897 pond, raap-, kool-, klaver- en lijnzaad 162 last, roet, smeer en talk 252,699 pond, ongehekelde hennep 62,628 pond, korenten 55,457 pond. *Uitvoer.* Eetbare boter 10.085,500 pond, kaas 2,483,215 pond, vleesch en spek, hammen en worsten 59,840 pond, slagtvee 50,155 stuks, wild en gevogelte f 8139, eijeren 37,100 stuks, granen enz. 14,627 last, kanarie-, klaver-, kool- en lijnzaad 195 last, ruw vlas en snuit van vlas 1,263,990 pond, gebakken steen en dakpannen 3,257,975 stuks, beenderen 566,500 pond, cichorei-wortels 1,917,455 pond, paling 468,000 pond, gemalen schors 156,000 pond. Van aardappelen werd niet meer dan 2 mud uitgevoerd. Bij vergelijking van 1853, zijn in- en uitvoer beide toegenomen. Moge de uitvoer van het slagtvee al merkelijk zijn verminderd (met 10,270 stuks); die van boter, kaas, granen en vlas is aanzienlijk vermeerderd.

In de binnenlandsche scheepvaart werd veel levendigheid opgemerkt. De vrachtloonen waren het geheele jaar door voldoende, hetgeen gunstig op dezen tak van nijverheid werkte. In 1854 waren in de onderscheidene gemeenten der provincie aanwezig 3075 schepen, die niet tot de dienst der openbare middelen van vervoer behooren, met eene gezamenlijke grootte van 49,061 ton. Het getal scheepstimmerwerven was 106; dat der meesters daarop 106 en dat der knechten 408. Op die werven werden gebouwd 257 schepen, gezamenlijk groot 3987 ton.

Gedurende 1854 kwamen in de onderscheidene havens der provincie binnen 696 schepen en voeren van daar uit 782 schepen, allen varende onder Nederlandsche vlag, gevende, bij 1853, eene vermeerdering van 16 der binnengekomen en 43 der uitgevaren schepen. De toestand der binnenl. scheepvaart was gunstig. Door de hoogen vrachtloonen wierpen de reederijen, in 't algemeen, belangrijke voordeelen af. Gedurende 1854 werden afgebouwd 13 zeeschepen, als: te Harlingen 1 schoonerschip, groot 218 ton, te Lemmer 1 dito, groot 149 ton, te Joure 1 dito van 150, 1 galjoot van 70 en 4 tjalkschepen, te zamen groot 200 last, te Nijehaske 5 schepen, te zamen van 417 ton. In aanbouw waren te Lemmer 1 schooner-kofschip en 1 dito brik. Er behoorden in Friesland te huis 90 zeeschepen, waarvan te Leeuwarden 9, groot 1040 ton, Harlingen 40, groot 5981 ton, Dokkum 5 van 100 tot 120 ton ieder, Makkum 1, Heeg 6, Gaastmeer 3, op Schiermonnikoog 25 en te Stavoren 1. Uit de 5 laatste gemeenten is de tonneninhoud niet opgegeven.

HOOFDSTUK XVII. *Inrigtingen, in verband staande met de uitoefening van handel en andere bedrijven.* De bestaande verordeningen omtrent de maten en gewigten werden naar eisch gehandhaafd. Op verzoek van den Minister van Binnenl. Zaken, werden de rapporten der arrondissements-ijkers gevraagd omtrent een aan ZExc. gedaan voorstel tot vervanging van de bestaande *vier* stelsels van korenschalen door *eene enkele* op den inhoud van ½ kop. Naar aanleiding der ingekomen berigten werd door Ged. Staten tot het laatste geadviseerd.

Op daartoe door de betrokken gemeente-besturen gedane verzoeken, werd magtiging verleend tot den aanleg van verscheidene beurtveren. Door den Min. van Binnenl. Zaken werd vergunning verleend tot het in dienst stellen van eene schroefstoomboot van Harlingen, over de Zuiderzee, naar Zwolle v. v. Het in de vaart brengen der verwachte schroefstoomboot tusschen Dokkum en Leeuwarden had nog geen plaats, ten gevolge der herhaalde teleurstelling van de concessionarissen door de aannemers. — De middelen van vervoer te lande werden ook in 1854 vermeerderd, waartoe de aanhoudende verbetering der wegen in dit gewest gunstig mede werkte. De bestaande bepalingen op de openbare middelen van vervoer werden naar eisch gehandhaafd en de door de gemeente-besturen verrigte keuringen en schouwingen der diligences en postwagens leverden het bewijs, dat zij in behoorlijken staat werden onderhouden.

De verbinding der provincie met de overige gewesten des rijks door het stelsel der electro-magnetische telegrafen kwam in 1854 nog niet tot stand. Door den Min. van Binnenl. Zaken is de verzekering gegeven, dat, bij de verdere uitbreiding van het telegraaf-net, de belangen van Sneek niet uit het oog zouden worden verloren.

In den loop van 1854 werd de broodzetting afgeschaft in 7 gemeenten, doch weder in 1 gemeente ingevoerd, zoodat zij thans nog in 14 gemeenten bestaat.

De bestaande verordeningen op de botervaten werden naar behooren opgevolgd, zoo vooral blijkbaar uit de vermindering der overtredingen van het betrokken reglement, die in 1850 toch niet minder dan 107 waren en in 1854 slechts 26 bedroegen of 6 minder dan in 1853.

TER LEEUWARDER COURANT-DRUKKERIJ.